

JURFEAN

Nº 60 Noyabr 2011 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

Redaktordan

İRFAN

Noyabr/2011/№:60
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Rejestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Copyright 2011 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Samir HƏMZƏYEV
Tel: 050 379 01 79

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 30 manat
Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üste düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Yaşadığımız dünya gündən-günə dəyişməkdə və bu dəyişiklik qarşısında insanlar, millətlər, xalqlar da təsirlənməkdədir. Bu gün hər yerdə söz açılan bir sıra mövzular vardır ki, bunlardan biri də "Qloballaşma" məsələsidir. Radioda, televiziyyada, küləklərdə, internet saytlarında, bir sözlə hər yerdə qloballaşmanın təsiri ilə qarşılaşıraq. Nədir qloballaşma, qloballaşan dünyada hansı mövqedən çıxış etməliyik və bu kimi suallar hər kəsi düşündürür. Bütün bunları nəzərə alaraq İrfan jurnalının buyuk nömrəsini "Qloballaşma və Milli Şür" a həsr etdik. Jurnalımızın bu sayında "Kürəsəlləşmə və Biz", "Qloballaşma və Milli Şür", "Qloballaşma Bazarı" başlıqlı yazıları oxuduqca zəmanəmizin modası halına gəlmış qloballaşma ilə daha ya-xından tanış olacaqsınız. Bu yaxınlarda müstəqilliyimizin iyirminci il döşümünü qeyd etdik. Bu baxımdan möhtərəm yazarımız "Müstəqilliyimizin iyirminci ildönümü" başlıqlı yazısı ilə görüşünüzə gəldi. Dünyanın sürətlə qloballaşlığı zamanda milli, millət və ümmət məfhumları üzərində bir daha düşünməniz üçün başqa bir yazarımızın eyniadlı məqaləsini oxumağı tövsiyə edirik. İrfan jurnalının 60-ci buraxılışı, eyni zamanda yaxınlaşan Qurban Bayramı ərəfəsində yazarımız tərəfindən qələmə alınmış "İrfan, Altmış və Qurban" başlıqlı məqalə özünəməxsus tərzi ilə seçilən yazılar içərisindədir. Bayram günlərində oxuyacağınız "Keçmiş Bayramlar" məqaləsi hər birinizdə nostalji hissələr oyadacaq. Qurbanla bağlı başqa bir yazı da möhtərəm müəllifin qələmindən sətirlərə eks olunan "Fədakarlıq Təlimi Qurban Bayramı" yazılıdır. "İxlasi Qorumaq", "Allaha İman", "Biri Vardı, Biri Yox", "Odur", "Elm Sahibinin Dəyəri" başlıqlı məqalələri sevərək oxuyacağınızdan əminik.

2011-ci ilin başa çatması və yeni ilin gelişи münasibətilə İrfan jurnalı ənənəsinə sadıq qalaraq YENİ ABUNƏ KAMPANIYASını elan edir. Qarşidan gələn 2012-ci il üçün abunə yazılın hər kəsə yenə bir-birindən maraqlı kitablar hədiyyə edəcəyimizi diqqətinizə çatdırırıq. Sizin üçün hədiyyə olaraq hədis sahəsində əvəzədilməz yeri olan "Səhih-Buxarı" kitabının birinci cildini seçdik. 15-cilddə nəşr olunacaq bu möhtəşəm əsərin 414 səhifəlik ilk cildini oxucularımıza hədiyyə edirik. Yetişən gənc nəslin nümayəndələrinə örnək alacaqları İslam qəhrəmanlarının həyatından bəhs edən 286 səhifəlik "İslam Qəhrəmanları" kitabı da ümidivariq ki, ürəyinizcə olacaqdır. Hər bir müsəlmanın həyatını dua ilə bərəkətləndirməsinin zərurətini yaxşı bilirsınız. Bu baxımdan əlinizdən düşürməyəcəyiniz 118 səhifəlik "Dualar və Surələr" kitabı da tərəfimizdən hədiyyələr arasına qoyuldu. Qarşidan gələn ili də bizimlə birlikdə keçirməyə hazırlısanızmı? Elə isə tələsin...

İrfan jurnalı hər birinizi qarşidan gələn Qurban Bayramı münasibətilə təbrik edir, sizə uzun və faydalı ömür, səadət arzulayır!

*Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.*
Nəsimi

REFORMASIYA, YOXSA
DEFORMASIYA?
Samir HƏMZƏYEV
6

QLOBALLAŞMA VƏ
MİLLİ ŞÜUR
Mübariz AŞIRLI
12

MİLLİ, MİLLƏT, ÜMMƏT
İbrahim EROL
14

MÜƏLLİMİN
GÜNDƏLİYİNDƏN
19

KEÇMİŞ BAYRAMILAR
Hasan Enes ÜNLÜ
20

İXLASI QORUMAQ
Aqil ƏLİYEV
22

BİRİ VARDI, BİRİ YOX
Salih Zeki MERİÇ
24

ODUR
Mübariz ƏLİOĞLU
26

ALLAHA İMAN
Saleh ŞİRİNOV
34

KÜRƏSƏLLƏŞMƏ VƏ BİZ
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

FƏDAKARLIQ TƏLİMİ
QURBAN BAYRAMI
Osman Nuri TOPBAŞ

28

İRFAN, ALTMİŞ VƏ
QURBAN
Adem ŞAHİN

16

İnsani-kamil olmaya lazımlı olan irfan imiş.
N. Misri

QLOBALLAŞMA BAZARI
Dr. Rafiz MANAFOV

8

MÜSTƏQİLLİYİMİZİN
İYİRMİNCİ İLDÖNÜMÜ
Elşən RZAYEV

10

ELM SAHİBİNİN DƏYƏRİ
Dr. Mehman İSMAYILOV

46

PEYĞƏMBƏR
TƏBƏSSÜMÜ
Arif HAŞIMZADƏ
36

ZAVALLI ATA
Eldar KƏRİMOV
38

SƏMƏRQƏND
Ömər MƏMMƏDOV
40

BEYİN GÜCÜ
İsmayıл VƏLİYEV
42

SUAL-CAVAB
Anar QURBANOV
44

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ
Kamran MƏMMƏDOV
48

İLAHİ MÜJDƏ
Asim HƏMİDOV
50

HƏYAT DƏFTƏRİNDƏN
Elşad KƏRİMLİ
52

XƏBƏR
54

KÜRƏSƏLLƏŞMƏ VƏ BİZ

Qloballaşma, qlobal dünya, kürəsəlləşmə və s. kimi terminlər bugün zəmanəmizin moda halına gəlmış ifadələrinə çevrilmişdir. Demək olar ki, hər gün bu sözlərlə qarşılaşıraq. Bəs nədir “qloballaşma”? Qloballaşmanın ən gözəl tərifi məşhur kanadali sosioloq Marshall McLuhan tərəfindən verilmişdir: “global village-qlobal kənd”. Deyildiyi qədər varmış. Bu gün dünya bir kənd halına gəldi. Dünyanın bu başından o biri başına getmək-gəlmək, ən ucqar dağ başında yaşayan bir kənd sakininin belə rahatlıqla “Wall-Street”də baş verənlərdən xəbər tutması bunun ən bariz nümunələrindəndir.

Qloballaşma, başqa adı ilə desək kürəsəlləşmə məfhumunu doğru anlamaq üçün məsələyə iki aspektdən yanaşmağın vacibliyini düşünürəm. 1. Maddəноправлені відповідно до змін у структурі та функціонуванні держави та суспільства, які виникають в результаті глобалізації та інформаційного перевороту. 2. Міжнародні зв'язки та взаємодія між країнами та народами, які створюють нові форми політичної, економічної та соціальної кооперації та співпраці.

kürəsəlləşməsi maddə üzərində həyata keçirilir. Pluralist fəlsəfə nöqtəyi-nəzərindən, kapitalist zehniyyətlə idarə olunur. Belə olduqda deyə bilərik ki, daha çox iqtisadi cəhətdən varlanlığı hədəf alan bir qrupun və ya müəyyən gücə sahib olanların faydalandığı və dünyani istismara alət etdiyi bir məfhumdur qloballaşma. Dünyanın hər yerində müəyyən adda restoranlar şəbəkəsi açıb, insanlara hər hansı qidani yeni bir adla yedirmək, müəyyən içkiləri brendləşdirib bir tərəfdən insanlara içirmək, digər tərəfdən ciblərini doldurmağa, və öz həyat tərzini başqalarına mənimsətməyə, eyni zamanda onları mənimsəməyə çalışmaq, millimənəvi dəyərləri heçə saymaq təbii ki, qlobal siyasətin doğru istiqamətlənmədiyini göstərir. Belə olmasayı, yəqin ki, hər gün bir az daha qloballaşan dünyamızın Afrika qitəsi göz görə-görə səfalət bataqlığında batmazdı. Təəssüf ki, bu gün hansıa özünü alicənab, centlənən adlandıran, əslində isə imperialist düşüncə sahiblərinin qitələrarası istismarı qloballaşma olaraq saf beyinlərə təlqin edilir. Kürəsəl peyk an-

tennalarımızdan bütün dünya xalqlarına televiziya vasitəsilə ötürülən və hər gün kürəsəlləşən seriallar, gəncləri mənənən öldürən axmaq verilişlər qlobal əxlaqsızlıqdan başqa bir şey deyil. Bütün bunları birmənalı olaraq kortəbii qloballaşma adlandırsaq, yəqin ki, yanılmarıq. Bu, güclünün təlqini ilə robotlaşdırmadan başqa bir şey deyil hər halda. Əlbəttə, biz fərd və cəmiyyət olaraq qloballaşmaya qarşı çıxmamalıyıq. Lakin onu da unutmamalıyıq ki, hər şeyin bir ədəb çərçivəsi var və qadağan olunmuş hüdudların sərhədinə yaxınlaşmaq bir o qədər yaxşı hal deyil. Yuxarıda saydığımız bütün neqativ halların baş verməsinin ən böyük, bəlkə də yeganə səbəbi vasitənin hədəf halına gətirilməsidir.

Dünyanın qloballaşma ərefəsində var olmağımız bu prosesə öz rəngimizi qatmağımıza bağlıdır. Dövrün tələblərindən biri kimi dəyirmi masada milli kimliyimizlə özümüzü təmsil etməyin zəruriliyini qəbul etməliyik. Milli şüursa mənəvi köklərə bağlı yaşamaqla formalaşır. Bu gün qloballaşma adına minilliklərin sınağından keçmiş, babaların avazından, nənələrin laylasından sözülərək bizə gəlib çatan muğamımızı bir neçə onillik tarixə malik repə dəyişmək hansı ağlın karıdır görəsən!?

Mənəvi dəyərlər üzərində həyata keçirilən (və ya keçirilməli olan) qloballaşmada isə müəyyən ədəb-ərkan, başqalarına, əxlaqi və mənəvi dəyərlərə ehtiram, həmçinin bu kimi ali dəyərləri başqalarına mənimsətmə ön planda tutulur. Unutmaq ki, sahib olduğumuz mədəniyyət, daşıdığımız mənəvi dəyərlər qloballaşma xüsusunda ən böyük düsturlara sahibdir.

*Unutmamaq lazımdır
ki, bu gün dünyanın
iqtisadi kürəsəlləşmədən
çox kürəsəl şəfqətə,
mərhəmətə ehtiyacı
var. Dahi İslam
mütefəkkirlərindən olan,
məşhur Məsnəvi müəllifi
Hz. Mövlana deyirdi:
“Şəms mənə bir şey
öyrətdi: “əgər dünyanın
harasında bir insan
soyuqdan üşüyürsə, sənin
isinməyə haqqın yoxdur.”*

Hər şeydən əvvəl qeyd etməliyik ki, müqəddəs kitabımız Qurani-Kərim bəşəriyyətə “ey insanlar” deyə xıtab edir və cahan-şümulluğunu ortaya qoyur. Hz. Peyğəmbərin bir hədisini qeyd edək: “Möminlər bir-birilərinə qarşı məhəbbət və mərhəmətdə bir vücud kimidirlər. Vücutdun bir üzvü narahatlıq hiss etdiyidə, bütün vücud narahat olaraq, yuxusuz qalib onun sağalması üçün səfərbər olduğu kimi, müsləmanlar da bir-birinə yardımə tələsməlidirlər!” (Buxarı) Bundan daha böyük bir qloballaşma ola bilərmə?! Bu hədisi-şərif sözünü etdiyimiz, mənəvi dəyərlərə söykənən qloballaşmaya təkan verəcək misallardan sadəcə biridir. İslama görə gündə beş vaxt namaz qılan milyonlarla insan eyni istiqamətə yönəlir. Hər il Ramazan ayında milyonlarla insan oruc tutur, eyni duygunu paylaşır. Həcc ibadətində rəngi, irqi, milləti, iqtisadi səviyyəsi fərqli olan milyonlarla insan eyni evin – Kəbənin ətrafında dolanır ki, bütün bunlar bir amal ətrafında birləşməyi ifadə edir. Budur ideal bir qloballaşma nümunəsi... Sadəcə fikirlər deyil, vücud və ruh da eyni istiqamətə yönəlmüşdir bu kürəsəlləşmədə. Unutmamaq lazımdır ki, bu gün dünyanın iqtisadi kürəsəlləşmədən çox kürəsəl şəfqətə, mərhəmətə ehtiyacı var. Dahi İslam mütefəkkirlərindən olan, məşhur Məsnəvi müəllifi Hz. Mövlana deyirdi: “Şəms mənə bir şey öyrətdi: “əgər dünyanın harasında bir insan soyuqdan üşüyürsə, sənin isinməyə haqqın yoxdur.” Mən bilirəm ki, dünyada üşüyən insanlar var, ona görə də o gündən bu yana isinə bilmirəm!” Son sətirləri yazarkən bu ifadədən daha qlobal bir söz eşitmədiyimi etiraf etməyi özümə borc bilirəm.

REFORMASIYA, YOXSA DEFORMASIYA?

Qloballaşma ölkələr arasında əmtəə, xidmət, beynəlxalq sərmayə axınlarını ve texnologiyanın inkişafını, sərbəstliyəşməsini, bunların da nəticəsində meydana gələn iqtisadi inkişafi ifadə edir. Sürətlə dünyani bürüyən qloballaşmaya məşhur jurnalist T.Friedman tərəfindən bu cür tərif verilib: "Qloballaşma dünyada bir cox iqtisadi, maliyyə, siyasi, milli təhlükəsizlik, ekoloji, sosial, mədəni, milli və regionlararası texniki əlaqələr, birjalar və fərdlər vasitəsiylə qitələrarası məsafələri bir-birinə baglayan şəbəkədir. Tarixi olaraq isə "qloballaşma" termini 80-ci illərin ortalarında meydana gəlmişdir. Bu termin yaranması ilə intellektual elitaya güclü təsir göstərmişdir. Terminin yaranması T.Levitin adı ilə bağlıdır. O, 1983-cü ildə "Harvard biznes revyu" jurnalında çap etdirdiyi məqaləsini böyük və coxmillətli korporasiyaların istehsal etdiyi ayrı-ayrı məhsulların bazarlarının bir-birilə qovuşması nəticəsində yaranmış fenomenə həsr etmişdi. Terminin yayılması isə amerikan sosioloqu R.Robertsonun adı ilə bağlıdır. O, 1985-ci ildə qloballaşma anlayışının şərhini vermiş, 1992-ci ildə ayrıca bir kitabda öz konsepsiyasının əsaslarını qeyd etmişdir. Yapon alimi K.Omaye 1990-ci ildə çap etdirdiyi "Sərhədsiz dünya" əsə-

rində qloballaşma anlayışının hərtərəfli izahını verməyə çalışmışdır. "Qloballaşma" bugünkü dünyamızın ən cox haqqında danışılan mövzularındanandır. Bu qısa məlumatdan sonra qloballaşmanın mənfi və müsbət tərəfləri, xeyir və zərərləri, iqtisadi, sosial, mədəni və bu kimi cəmiyyətə və milli şüura təsir edən tərəflərinin müzakirəsi daha ciddi və bilinməli olan bir mövzudur. Qloballaşma iqtisadi sahədən verimli, lazımı və qəbul olunan bir anlayışdır. Bundan kortəbii imtina daha ugurlu nəticələrin qarşısını almaq və tərəqqiyə mane olmaq kimi qiymətəndirilə bilər. Deməli, iqtisadi ineqrasiya və ya iqtisadi qloballaşma cox verimli və xüsusən inkişaf etməmiş, zəif inkişaf etmiş və yeni inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadi cəhətdən inkişafı və tərəqqisi üçün çıxış nöqtəsi olacaq bir formul sayıla bilər. Lakin maraqlıdır, bu həqiqətən də belədirmi?! Nəzəri olaraq bəli. Praktiki olaraq isə demək olar ki, yox! Əslində qloballaşma tam əksinə yüksək inkişaf etmiş ölkələrin digər ölkələrdən bazar kimi istifadə etməsi üçün ugurlu bir formul sayılır. Bunun da əsaslı səbəbləri var. Yüksək inkişaf etmiş ölkələr artıq iqtisadi qloballaşmanı öz lehinə istifadə edəcək gücə malikdirlər. Bu ölkələr iq-

tisadi bazarları yaxşı təyin edə bilir, istehsal gücünə malikdir, brend sahibidir və s. Bu isə daimi olaraq zəif və inkişaf etməmiş ölkələrdə idxlalata əsaslanan iqtisadi tendensiyanın formallaşmasına təkan verir. Məsələn, inkişaf etməmiş bir Asiya ölkəsi yeni bir avtomobil istehsalına başlamaqdansa, bu maşının xaricdən idxlal edilməsini daha sərfəli hesab edir. Mövcud vəziyyət üçün qiymətləndirilsə, bu, düzgün variant hesab oluna bilər. Bu da bir həqiqətdir ki, həmin inkişaf etmiş ölkələrdə istehsal olunan avtomobilin ərsəyə gəlməsində asiyalı miqrant işçilərin ucuz əl əməyinin zəhməti az deyil. Deməli, qloballaşma bir növ inkişaf etməmiş ölkələrin inkişaf etmiş ölkələrə ucuz işçi qüvvəsi verməsi, dolayısıyla həmin ölkənin bazarına cevrilməsinə, nəticədə digər ölkənin lüks avtomobil istehsalçısı imicini qorumağına xidmət edir. Bu, məsələnin iqtisadi tərəfinə cüzi bir baxışdır. Lakin qloballaşma sadəcə iqtisadi formasiya deyil, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi bütün sahələri əhatə edən dərin bir formasiyadır.

Qloballaşma bütün sahələri əhatə edir sə, deməli həyatımızın hər sahəsinə, geyimizə, yemək-içməyimizə, sosial həyatımıza, davranışımıza, düşüncəmizə və ən əsası həyata baxışımıza da təsir göstərir. Necə? Bunun üçün hər hansı xalqa məxsus gəncin gündəlik həyat tərzinə nəzər salmaq kifayətdir. Kime oxşaşmaq, nə yemək, hara getmək, nə cür olmaq istəyir, hansı həyat və yaşayış tərzinə üstünlük verir və s... Düşünsək görərik ki, babalarla nəvələrin arasında böyük bir (Generation gap) "Nəsil boşluğu" və fikir ayrılığı var. Övladlarımızı biz bəsləməli, başqalarının təsiri altında formallaşan cəmiyyət tərbiyə etməlidir?! Bu nə dərəcədə doğrudur? Təəccübüllü olan odur ki, qərbdəki insanların həyatında bu fakt mövcud olsa da, sözügedən tendensiya onların köklərinə əsaslanan bir ənənənin davamıdır! Bəs bizdə necə? Bizdə də

bu cürdürmü? Əksinə, 180 dərəcəlik fərqli baxış...

Qərbləşməyə, ineqrasiya etməyə can atan gənclik öz maddi və mənəvi varlığının əsasını təşkil edən dəyərlər toplusu olan kökündən ayrılmır mı?! Ayrılırsa, bu, gəncliyimizdə şəxsiyyət boşluğununa və dəyər aşınmasına səbəb olmur mu?! Olur! Bu gün öz dəyərlərini dünya dəyəri halına gətirən və hər vəchlə buna çalışan ingilis, amerikan və yəhudİ cəmiyyətləri öz dəyərlərinə, tarixlərinə və mədəniyyətlərinə sadıq deyillərmi? Sadıqlırlar! Onlar sadəcə öz dəyərlərini yaşamırlar, bütün dünyanın onların dəyərləriylə yaşamasını istəyirlər. Bəs onda biz və bizim gəncliyimiz, gələcəyimiz necə olsun? Biz ingilis, fransız və qeyri deyilik və o dəyərlərlə yaşaya da bilmərik. Əgər o dəyərlərlə yaşasaq, öz dəyərlərimizin aqibəti necə olsun? Dünyaya işıq tutacaq dəyərlərimiz. Ya özümüzə qayılacaq, bizi biz edən dəyərlərlə yaşayacağıq, ya da ki...

Nəticə: Elm, texnologiya və sivilizsiyanın inkişafi həyatımıza yeni rəng çalarları qatır və qatacaqdır da. Ancaq bunlar bizi öz rəngimizdən uzaqlaşdırmamalıdır ki, bu ləvəhədə bizim də öz rəngimiz, öz yerimiz olsun. Bu gün üçün qloballaşma labüddür! Elə isə qloballaşmanın elmi, texnoloji, tibbi və bu kimi faydalı tərəflərini alacaq, digər mədəni, mənəvi, əxlaqi və s. kimi bizi biz olmaqdan uzaqlaşdıracaq tərəflərindən kənar duracağıq. Bir sözlə, necə olmağımız əmr olunursa, o cür olmağa çalışacaqıq...!

Yol varsa budur...

*Biz ingilis, fransız və qeyri deyilik və o dəyərlərlə yaşaya da bilmərik.
Əgər o dəyərlərlə yaşasaq, öz dəyərlərimizin aqibəti necə olsun?
Dünyaya işıq tutacaq dəyərlərimiz.
Ya özümüzə qayılacaq, bizi biz edən dəyərlərlə yaşayacağıq ya da ki...*

QLOBALLAŞMA BAZARI

Qloballaşma məfhumunun iki tərkib hissəsi mövcuddur. Bunlardan biri kosmik bir reallığı (*qlobus*), digəri isə ictimai-sosial fəaliyyəti (-*laşma*) ifadə edir. Son dövrün dəbdə olan təminlərindən biri kimi istifadə olunan qloballaşma kəlməsi fərqiñə varılmadan da olsa, dünyamızın özünüdərkini və yenidən kəşfini bildirmək üçün işlədir. Dünya hər zaman qlobal (dairəvi) olmuş, ancəq ilk dəfə bu qədər sürətlə “..laşmağa” başlamışdır. Bu prosesi doğuran səbəblər üzərində sosioloqlar, filosoflar, tarixçilər və s. çox fikirlər bəyan etmişlər. Bunları ümumi şəkildə belə sadalaya bilərik:

1. Dünyada baş verən texnoloji tərəqqilər və onların nəticəsində dünyanın hamı tərəfindən izlənilə bilən, öyrənilə bilən və təqlid oluna bilən bir xüsusiyyətə bürünməsi.

2. Kapitalizmin doğurduğu və tələb etdiyi ticari münasibətlər. Yeni ölkələrin və

beləliklə də yeni bazarların kəşfinə olan tələbat.

3. Hakim mədəniyyətin (Qərb) bütün dünyaya öz təsirini hiss etdirməsi və vahid dil, vahid mədəniyyət və vahid əxlaq fikrinin təbii şəkildə yayılması və s.

Yuxarıdakı səbəblərin hər birinin əs-kik belə olsa həqiqət payı yəqin ki, mövcuddur. Dünyanın qloballaşması bəzi nik-bin-optimist düşünürlərə görə son dərəcə sevindirici müsbət bir hadisədir. Sevinənlərin əsas müddəası belədir ki, qloballaşan dünya “bazarı” öz fəlsəfi, mədəni, əxlaqi və hətta dini məziyyətlərimizin satış nöqtəsi olacaqdır. Alicılarımız yalnız qonşularımız, məhəlləmiz və kəndimiz yox, bütün bəşəriyyət olacaq.

Bəzi bədbin-pessimist elm əhli isə doğura biləcəkləri dəhşətli nəticələrini irəli sürərək qaçınılması zəruri bir təhlükə kimi görülərlər qloballaşmağı. Qloballaşmaq istəməyənlərin sığınacaqları yerlilikdir, məhəllilik düşüncəsidir. Onlar qloballaş-

manın məkana, yerliliyə və məhəlləyə xas olan bütün gözəl rəngləri siləcəyini düşüñürər.

Deməli “global olan” versus “yerli olan” prossesinin iki tərəfdar kütləsi mövcuddur. Bu prossesin həm fəlsəfi, həm siyasi, həm də iqtisadi-mədəni təzahürlərini bəşəriyyət çoxdan hiss etməyə başlamışdır belə. Məsələn, elmi müzakirələr əsnasında fəlsəfi postmodernizm, siyasi plurallizm və qlobal bazar/qlobal əxlaq nəzəriyyələrinin günümüzdə rəvac görməsi ilə qloballaşma arasında səbəb-nəticə əlaqəsini qurmaq mümkündür. Yaxud ən ucqar dağ rayonlarımızın gözdən iraq kəndlərində belə “iqruşka satan çinliləri” görməyən çox az insan var. Qara qitənin qara insanların qara taleyini evimizin içindən tamaşa edib, Latin Amerikasının ağ insanların “ağ eliyən” seriallarının mütəmadi izləyicisi ola bilirik. Yer kürəmizin ən uzaq bölgələrində ortaya çıxan bir moda bizə sirayet edib özünə təqlidçi kütləsi tapa bilir. Həmçinin bizim hesab etdiyimiz hər şeyimiz digərlərinin də maraq və bilgi dairəsindən kənardı qalmır. Qısacısı, orta əsrlərə xas olan qapalı sistemlərin qabıqları tədricən nazılır və açıq cəmiyyətə doğru irəliləyir. Dünya artıq kiçik bir kəndə çevrilir. Bir-birini tanımaqdə olan, gücü, ağlı və imkanı olanların kəndxuda ola biləcəyi bir kəndin sakini olma ərəfəsindəyik. Bu kəndin başbilənləri görüşlərini yalnız öz məhəllələrini yox bütün kəndin camaatını nəzərə alaraq söyləməyə məcburdur. Kəndin aşağı məhəlləsinin problemləri yuxarı məhəllədən də yan ötüşmür. Eyni günəşin hərarəti ilə qızınib, eyni yağışın selləri ilə savaşırlar.

Görəsən, bu kəndin əhalisi ilə danışa biləcəyimiz ortaq bir dilimiz varmı? Cöyümlərimiz onlara da şamil ola bilirmi? İqbal “müsəlman bütün kainatdan məsul-

Son dövrün dəbdə olan terminlərindən biri kimi istifadə olunan qloballaşma kəlməsi fərqinə varılmadan da olsa, dünyamızın özünüdərkini və yenidən kəşfini bildirmək üçün işlədir. Dünya hər zaman global (dairəvi) olmuş, ancaq ilk dəfə bu qədər sürətlə “..laşmağa” başlamışdır. Bu prosesi doğuran səbəblər üzərində sosioloqlar, filosoflar, tarixçilər və s. çox fikirlər bəyan etmişlər.

dur” demişdi. Biz bu kənddən məsul ola bilərikmi? Bu düşüncə və kültür seli ilə qarşılaşma cəsarətinə sahibikmi?

Düşünürük ki, sosioloqlar “cəmiyyətin sıfır nöqtəsi yoxdur” deyərkən haqlıdır. Heç bir ictimai prosesi dayanırmaq, geriyə qaytarmaq, yaxud da yox saymaq mümkün deyil. Bu gün daha mühümü olan məsələ isə, bu prosesin izləyici fərdləri, yoxsa aparıcı qüvvəsi olmaqdır. Qloballaşmadan qəça bilməyəcəyimizə görə onu necə qarşılıqla lazımlı olduğuna qərar vermə zamanıdır. Qloballaşmada məqsəd sadəcə “yanacağın” transferi yox, həm də “qanacağın” transferi^{1*} olacaqsa, bu hər kəs üçün qaçınılmaz fırsat kimi dəyərləndirilə bilər. Əger qloballaşmaq bütün bəşəriyyətin vahid bir ad altında özüñəxas dirlərə, dillərə, adət və ənənələrə sahib coxmillətli sistemi yaradan prosesin adırsa, burada qorxulacaq bir səbəb görünmüür. Yetər ki, bu bazar hər kəsə açık, hər satıcıya adil, hər alıcıya da sərbəst olsun.

1 Bu fikir bir internet yazısının ironik başlığından əxz olunmuşdur. Başlıq belədir “Qanacaq doldurma məntəqəsi”

MÜSTƏQİLLİYİMİZİN İYİRMİNCİ İLDÖNÜMÜ

noyabr / 2011

10

İRFAN

Düz 20 il bundan əvvəl Sovet İttifaqının tərkibində respublika statusu ilə təmsil olunsaq da, bu, rəmzi bir dövlət quruluşu idi. Moskvanın icazəsi olmadan nə müstəqil siyaset yürüdü, nə də qanunlar qəbul edilə bilirdi. Nəhayət bolşevik hakimiyyətinin 70 illik müstəmləkəsinə son qoyuldu.

Həm azadlıq arzusu, həm də bədnam qonşularımız olan Ermənistanın Azərbaycandan torpaq qoparmaq iştahası xalqımızı daha da qəzəbləndirir, Moskvanın erməni vəhşiliklərinə bilərəkdən göz yumması isə insanların qəzəbini daha da alovlandırdı. Ölkəmizə qarşı başlanan hücum kampaniyası vətənini sevən hər kəsi meydnlara çıxmağa vadar edirdi. Belə bir zamanda yeganə çıxış yolu yalnız Sovet hakimiyyətindən ayrılmak, müstəqillik əldə etmək idi.

...Azərbaycanı müstəqilliyə aparan yolda qəbul olunan ilk rəsmi sənəd 1991-ci il avqustun 30-na təsadüf edir. Həmin gün Ali Sovetin növbədənkənar sessiyasında Dövlət İstiqlaliyyəti haqqında bəyannamə qəbul olundu. 1991-ci il oktyabrın 18-də Ali Sovetdə moskvapərəst deputatların canfəşanlığına baxmayaraq, Azərbaycanın istiqlaliyyəti barədə Konstitusiya aktı qəbul edildi. Sənədlərdə olsa belə, o vaxtdan Azərbaycan öz müstəqilliyinə qovuşdu.

Oktyabrın 8-də işə başlayan növbədənkənar sessiya məsələni dörd gün müzakirə etsə də, qərar verməyi bir həftə sonraya saxlamışdı. Nəhayət, 1991-ci il oktyabrın 18-də Ali Sovetin sessiyasında tarixi sənəd qəbul edildi. Bununla da Müasir Azərbaycan Respublikası 1918-1920-ci illərdə mövcud olmuş Xalq Cumhuriyyətinin hüquqi variisi elan olundu. Konstitusiya Aktı siyasi və iqtisadi münasibətlərin fundamental

prinsiplərini-bütün təbii sərvətlərin xalqa mənsub olmasını, mülkiyyətin bütün formalarının bərabərliyini, vətəndaşların seçki hüququnun, çoxpartiyalı sistemin təmin olunmasını özündə ehtiva edirdi. Azərbaycanın müstəqilliyini birinci tanıyan dövlətsə əlbəttə ki, Türkiyə Cümhuriyyəti oldu.

Azərbaycan Respublikasını Ali Sovetinin 18 oktybar 1991-ci il tarixli Konstitusiya Aktının qəbulu və müstəqil Azərbaycan Respublikasının dövlət, siyasi və iqtisadi quruluşunun əsaslarının təsis olunması növbəti mərhələ oldu. Daha sonra, dekabrın 29-da Azərbaycanda ümumxalq səsverməsi keçirildi. Rferendum bülletenlərində yeganə sual qoyulmuşdu: "Siz Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqiliyi barədə Konstitusiya Aktını dəstəkləyirsinizmi?" Bu suala bir cavab ola bilərdi və elə böyük əksəriyyət də bu "bəli" cavabını verdi. Artıq 1992-ci ilin mayında o zaman formalasdırılmış milli parlament (Milli Məclis) dövlət müstəqilliyinin ayrılmaz atributları olan Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnini (mus. Üzeyir Hacıbəyovun, sözləri Əhməd Cavadındır), daha sonra dövlət bayrağını və gerbini təsdiqlədi. Yeni Konstitusiya da ümumxalq səsverməsi (12 noyabr 1995-ci il) əsasında qəbul olundu.

Demək olmaz ki, quruluşun dəyişməsi ölkə və onun sakinləri üçün ağrı-acısız keçdi. Məlumdur ki, keçid dövrü üçün qarışılıq, iqtisadi böhran, sosial gərginlik və hakimiyətdə balansın pozulması ilə müşayiət olunur. İşsizlik, kriminal ünsürərin güclənməsi, küçələrdəki atışma və ərzaq qılığı çoxunun yaddasından silinməyib. Amma hər şeyin bir sonu var və "inqilaba yoluxan" Azərbaycan həyat üçün

əlverişli məkana çevrildi. Şübhəsiz ki, bu məsələdə iqtisadi siyasetin böyük rolü oldu, belə ki, yanacaq bazasına əsaslanaraq, republika sürətlə təkcə hüquqi aktlar əsasında deyil, həm də faktiki olaraq, öz müstəqilliyini və stabilliyini nümayiş etdirə bildi.

İyirmi il müstəqillik yolunda inamlı, qətiyyətlə irəliləyən ölkəmiz artıq dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri sırasına qoşulub. SSRİ-nin süqutundan sonra müstəqillik əldə etmiş müttəfiq respublikalarla müqayisədə Azərbaycan sürətlə inkişaf edib, bəzi sahələr üzrə təkcə regionda deyil, dünyada öncül yerlərdə olub. Bu uğurlar ildən-ilə daha da artır, əhəmiyyətli islahatlar aparılır və ölkəmiz iqtisadiyyatın in-

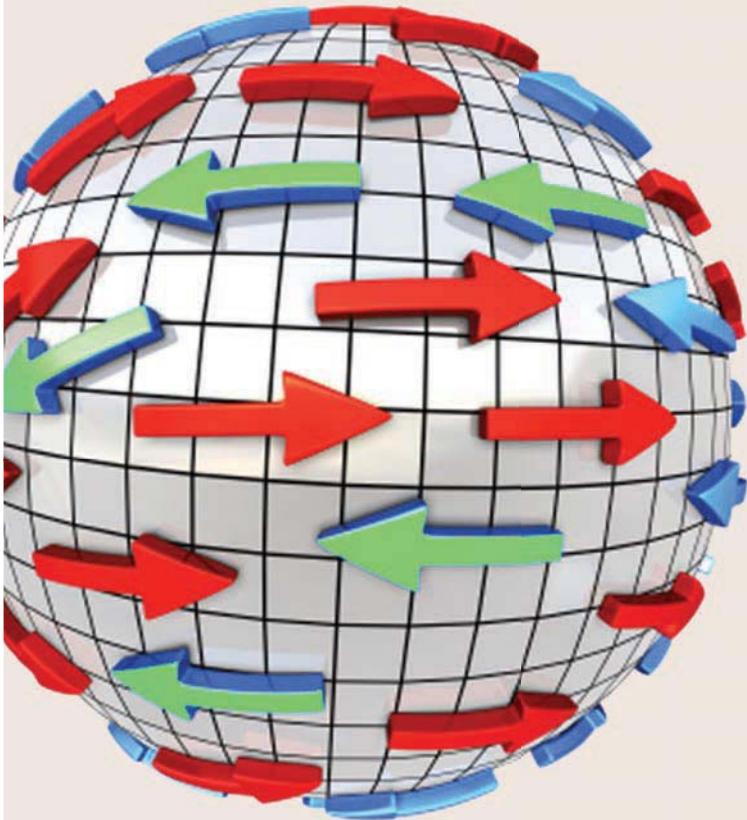
Müstəqilliyimiz qürur mənbəyimizdir. Hər birimiz - dünyada yaşayan bütün azərbaycanlılar müstəqil Azərbaycanın qazandığı uğurlarla fəxr edir, ölkəmizin beynəlxalq aləmdəki nüfuzunun daha da yüksəlməsi, mövqeyinin möhkəmlənməsi və dünyada söz sahibi olması üçün bütün imkanlardan istifadə edirik.

kişaf tempinə görə dünyada lider dövlətə çevirilir.

Müstəqilliyimiz qürur mənbəyimizdir. Hər birimiz - dünyada yaşayan bütün azərbaycanlılar müstəqil Azərbaycanın qazandığı uğurlarla fəxr edir, ölkəmizin beynəlxalq aləmdəki nüfuzunun daha da yüksəlməsi, mövqeyinin möhkəmlənməsi və dünyada söz sahibi olması üçün bütün imkanlardan istifadə edirik.

Tarix felin lazım formasını sevmir, amma tərbiyəvi məqsədlər üçün düşünmək yerinə düşərdi: 1991-ci il olmasa, Azərbaycan necə görünərdi?

QLOBALLAŞMA VƏ MİLLİ ŞÜUR

Qloballaşan dünyamızda milli-mənəvi dəyərləri, milli şüuru, vətən əxlaqını, vətənpərvərlik ruhunu saxlamaq get-gedə çətinləşməkdədir. Qloballaşma özü ilə elmi-texniki tərəqqini, elmin nailiyyətlərini gətirməklə yanaşı bayağı mədəniyyətin, başqa sözlə desək kütləvi mədəniyyətin gəlişinə də şərait yaradır. Yəni mobil telefon vasitəsilə bir neçə saniyə, dəqiqlik ərzində dünyanın istənilən nöqtəsile əlaqə saxlamaq kimi lazımlı işi görməklə yanaşı, cəmiyyətimiz üçün ziyanlı sayıla biləcək işləri də görmək mümkündür. Bu sıraya interneti, televiziyanı və s. aid etmək olar.

Məsələnin ən çətin tərəfi qloballaşmanın

qarşısalınmaz bir prosesə çevrilməsidir. Artıq ondan kəndarda durmaq, yaxud onun gəlişini əngəlləmək mümkünüsüzdür. Bu-na görə də qloballaşmaya qarşı mənəsiz mübarizə aparmaqdansa onu olduğu kimi qəbul etmək və bu çərçivədə öz milliliyini, mənəvi dəyərlərini, milli şüurunu saxlamağa çalışmaq daha məqsədə uyğundur. Qloballaşmadan, onun gəttirdiyi mənfi fəsadlardan qorxub özünə-qapanmağa çalışmaq məhv olmağın başlanğııcı deməkdir. Misal üçün interneti ləğv etməyə və yaxud ondan istifadənin məhdudlaşdırılmasına çalışmaqdansa, onun daha da geniş yayılmasına çalışmaq lazımdır. Sadəcə olaraq internetdən Azərbaycan həqiqətlərinin, milli-mənəvi dəyərlərin, Türk-İslam ideyasının yayılması üçün geniş şəkildə yararlanmağa çalışmaq lazımdır.

Qloballaşma artıq sərhədləri də yox etməkdədir. Vaxtilə bu həqiqəti qəbul etməyənlər indi onun nə dərəcədə real olduğunu təsdiqləməkdəirlər. Bu tendensiya da bizi qorxutmamalıdır. Əgər biz bir dövlət və millət olaraq dəqiq konsepsiya müəyyən edə bilsək, milli şüura sahiblənsək sərhədlərin mövcud olub-olmamasının əhəmiyyəti qalmayacaq. Çünkü dövlətimizin keçmiş və bugünkü sərhədləri bizim üzrəklərimiz və beynimizə hopacaq. Belə bir situasiyada isə nə qloballaşma, nə də onun zərərli tendensiyaları real təsir edə bilməyəcəkdir.

Bəs qloballaşmanın mənfi təsirlərindən necə qorunaq, onun müsbət tərəflərin-dən yararlanıb, mənfi tərəflərindən necə

sığortalanaq? Bu məsələyə yuxarıdakı qeydlərimizdə ip ucu verdik. Yalnız milli şüura sahib olmaqla qloballaşma məsələsində “qızıl orta”nı tapmaq mümkündür. Milli şüuru – milləti bir arada saxlayan, onu təşkilatlaşdırın və vahid məqsədə doğru yol olmasına yardımçı ola bilən bir vasitə söylemək olar.

XX əsrin əvvəllərində, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucusu olan ziyanlılarımız tərəfindən bu “Türkləşmək, İslamllaşmaq, Avropalaşmaq” kimi formul-laşdırılmışdı. Bunun nə qədər doğru bir formul olduğu zamanın sınağından uğurla çıxaraq öz təsdiqini tapdı. Hazırkı dövrde də bu prinsip işləməkdə və bizlərə düzgün yolu göstərməkdədir. Lakin bu prinsipə əməl etməklə yanaşı unutmamalıyıq ki, indi dünya 100 il əvvəlki dünya deyil, müasir dövrdə dəyişikliklər, yeniliklər, inkişaf daha sürətli şəkil alıb.

Qloballaşma prosesi də 100 il əvvəlki inkişaf sürətində deyil. Bu səbəbdən “Türkləşmək, İslamlramaq, Avropalaşmaq” prinsipini əsasən saxlamaqla müasir dövrə və şəraitə uyğun konsepsiya hazırlamaq lazımdır. Məhz bu amil millətimizin milli şüurunun daha da formalaşmasına dəstək ola bilər.

Bu prosesin təşkilində və kütlələrə çatdırılmasında dövlətin ciddi iştirakı tələb olunur. Çünkü qloballaşmanın mənfi tendensiyalarından cəmiyyəti qorumaq təşkilatların və ya fərdlərin gücü daxilində deyil. Hansısa təşkilatlar və fərdlər müəyyən qədər duruş gətirə və daha bir neçə nəfəri də sözügedən məsələdə maarifləndirə bilər. Amma bunu axıra qədər saxlamaq qeyri-mümkündür. Əgər saxlamaq mümkün olsa belə o daha çox fərdi əhatə etməkdə çətinlik çəkdiyi üçün sonucda məğlub duruma düşəcək. Buna yol verməmək üçün milli şüura sahib fərdlər həm ayrılıqda, həm də təşkilatlat vasitəsilə dövlətin də ciddi dəstəyi ilə milləti bu çətin sınaqdan alnıaçıq çıxartmalıdır.

Qloballaşma özü ilə elmi-texniki tərəqqini, elmin nailiyyatlərini gətirməklə yanaşı bayağı mədəniyyətin, başqa sözlə desək kütləvi mədəniyyətin gelişinə də şərait yaradır. Yəni mobil telefon vasitəsilə bir neçə saniyə, dəqiqə ərzində dünyanın istənilən nöqtəsilə əlaqə saxlamaq kimi lazımlı işi görməklə yanaşı, cəmiyyətimiz üçün ziyanlı sayla biləcək işləri də görmək mümkündür. Bu sıraya interneti, televiziyanı və s. aid etmək olar.

Yeri gəlmışkən təhsil işçilərinə, jurnalistlərə bu məsələdə böyük yük və məsuliyyət düşür. Hər iki təbəqənin nümayəndələrinin əlində kütləni yönləndirmək və formalasdırmaq üçün böyük imkanlar var. Vaxt ötürmədən bu imkanlardan düzgün və səmərəli istifadə olunmalıdır. Misal üçün deyək ki, orta məktəblərdə İslam dininin tədris olunması qloballaşmanın gətirdiyi mənfi tendensiya olan kütləvi mədəniyyətin yayılmasına qarşı böyük dirəniş ola bilər.

Yekun olaraq bir daha qlobllaşmadan kənara qaçmaqdansa bu prosesdə aktiv rol almağın önəmli olacağını bildiririk. Sadəcə olaraq bizlər bir toplum olaraq burada Türk-İslam ideoloji prinsipi çərçivəsində, milli şüura sahiblənməklə iştirak edə bilərik. Belə iştirak bizi öz keçmişimizdən, soy-kökümüzdən, mənəvi dəyərlərimizdən ayırmaz, eyni zamanda dünyanın müterəqqi inkişaf tendensiyalarını da mənimseməyə yardımçı ola bilər. Sonda məşhur bir deyimi xatırlatmaqla situsiyani tamamilə aydınlaşdırıq: “Qlobal düşün, milli hərəkət et”.

---

* “Müasir İnkışaf” İctimai Birliyinin İdarə Heyətinin sədri

MİLLİ, MİLLƏT və ÜMMƏT

Gündəlik danişığımızda demək olar ki, tez-tez istifadə etdiyimiz bir ifadədir “milli” sözü. “Millimənəvi dəyərlər”, “milli rəqs”, “milli yeməklər”, “milli məclis”, “milli şürə” kimi istifadələr bunlardan yalnız bir neçəsidir. Bu nümunələrdə milli sözü başına gələrək ifadə etdiyi və ya təyin etdiyi şeyin müəyyən bir xalqa, millətə, eyni mənbələrdən bəslənən və eyni duyğuları paylaşan insanlara aid olduğunu izah etməkdədir. “Milli-mənəvi dəyərlər” sözü tarixi prosesdən keçmiş, eyni mənəvi iqlimdə böyümiş, eyni hadisələr qarşısında eyni reaksiyanı verəcək kəslərin, eyni mənəvi anadan qidalanmış öz və ya ögey qardaşların eyni ruhi və qəlbi duyğularla eyni şeyləri sahiblənməsi, sevməsi və ya sevməməsi faktını bizlərə ifadə edir.

Bütün bu cümlələrdəki ortaq vurğu olan “milli” sözü ərəb dilindədir. Ərəb dilində sözün sonunda bir nisbət yəni mən-subiyyət “yə”si var. Yəni “millət” sözünün sonuna gələn “yə” hərfinə görə “milli” sözü ortaya çıxmışdır. Mənası millətə aid olan deməkdir. Əgər əvvəlinə müəyyənlik artıqlı olan “əl” gətirilsə, müəyyən bir millətə aid olan mənası ortaya çıxarı ki, bu yazımızda ilk növbədə “millət” anlayışına təmas etməliyik.

Ərəb dilində olan millət sözü hər şeydən əvvəl din mənasında işlənir. Quranda Bəqərə surəsinin 130 və 135-ci ayələrində keçən “milləti İbrahim” ifadəsi İbrahimin dini mənasındadır. Həmçinin eyni surənin “Sən o yəhudilərin və xristianların dinlərinə (millətinə) tabe olmadıqca onlar səndən əsla razı qalmayacaqlar” ayəsində keçən yəhudilərin və xristianların milləti

ifadəsi onların dini mənasında işlənmişdir. Buradan da aydın olacağı kimi millət sözü din mənasındadır. Din mənasını verən millət sözünün sonuna mənsubiyyət bildirən “yə” hərfi gətirildikdə “milli” sözü ortaya çıxır ki, bu ifadə dinə aid olan mənasına gəlir.

Diger tərəfdən başqa ayələrdə keçən dostluq, qardaşlıq və millət sözlərinin təyin etdiyi xüsuslar da mövzumuz baxımından əhəmiyyətlidir. Hucurat surəsinin onuncu ayəsindəki “məminlər (dində) qardaşdırılar.” ifadəsi birlikdə olmaları zəruri olanlar üçün bir rəhbərdir. Çünkü Ənfal surəsinin 73-cü ayəsində “inkar edənlər (kafirlər)ancaq bir-birlərinin dostudurlar” buyurulmaqdadır. Bu iki ayə, dostluqların, birliliklərin, ortaq sevgilərin və nifrətlərin nəyə görə olduğunu və ya nəyə görə olmalı olduğunu açıqca ortaya qoymaqdadır. Ortaq maraqları olanlar rahatlıqla bir araya gələ bilərlər. Eyni məqsəd və hədəflərləri olanlar bir yerdə olmaqdan əziyyət çəkməzlər, əksinə bundan zövq alırlar. Könnülləri bir olanların dostluqları əbədi, qurdुqları mədəniyyətlər də qalıcıdır.

Bu reallıqdan hərəkətlə, millət olma şürurundakı insanların diqqət yetirməsi lazımlı gələn ən birinci şeyin eyni mənəvi mənbələrdən istifadə etməsi və eyni müqəddəsə inanması olduğu ortaya çıxar. Bir millət üçün əhəmiyyətli və müqəddəs olan şeyə “milli” sifəti verilir. Milli olan şey eyni zamanda mənəvi olandır. Çünkü milli sözünün məzmunu həm mənəvi olanı, həm də adət-ənənəni əhatə edir. Bir toy mərasiminə gələn insanlar bir-birlərini tanımasalar da gəlinin və ya bəyin ortaq dostlarıdır. O məclisdə deyilən ürək sözləri, könüldən edilən dualar, bəy və gəlin üçün arzulanan ailə səadəti, uzun ömür, can sağlığı, xoşbəxt ailə bir millətin uzun illərdir ortaya çıxarıb inkişaf etdirdiyi bir səviyyədir. Bir millət üçün səviyyələrin ən böyüklərindən biri də şübhəsiz ki, milli

olanıdır. Milli səviyyəyə çatmış olanın məkanı isə ürəklərdir. Çünkü ürək eyni zamanda mənəvi olanın da məkanıdır.

Milli və millət anlayışının ən əhəmiyyətli elementi eyni din və eyni mənəviyyat iqlimi olduğu üçün eyni dini duyğuları daşıyan insanları ifadə edən ümmət sözünü burada zikr etmək lazımdır. Eyni Allaha, eyni müqəddəs kitaba və eyni peyğəmbərə inanan insanlar eyni ümmətdən sayılırlar. Son peyğəmbərin ümməti “Ümməti-Məhəmməd” Quranın da ifadəsiylə tək bir millətdir. Dünyanın bu başındakı müsəlman özündən kilometrlərlə uzaqdakı müsəlmanla eyni duyğuları hiss edir, ya da hiss etməlidir. Yaşadığı yer hara olursa olsun bir müsəlman digər müsəlman üçün əhəmiyyətlidir. Bunu üçün sevilməli və qorunmalıdır. Müsəlman müsəlmana zülm etməz və onun nöqsanlarını görməz. Əksinə qüsürü varsa da onu özü düzəltməyə çalışır.

Milliyyəti fərqli olanlar eyni dinə inana bilərlər. Beləcə fərqli olsalar da eyni ümmət sayilarlar. Lakin fərqli dinlərə tabe olanlar eyni torpaqlarda yaşasalar da bir gün bu fərqlilik çox acı nəticələr ortaya çıxara bilər. Necə ki, çıxarmışdır da. Elə isə bizim vəzifəmiz millət (milli), mənəviyyat və ümmət sözlərini bir-birinin bir parçası olaraq görməkdir.

Eyni Allaha, eyni müqəddəs kitaba və eyni peyğəmbərə inanan insanlar eyni ümmətdən sayılırlar. Son peyğəmbərin ümməti “Ümməti-Məhəmməd” Quranın da ifadəsiylə tək bir millətdir. Dünyanın bu başındakı müsəlman özündən kilometrlərlə uzaqdakı müsəlmanla eyni duyğuları hiss edir, ya da hiss etməlidir.

İRFAÑ, ALTMİŞ VƏ QURBAN

Irfan jurnalının 40-ci sayında “İrfan, Novruz və Qırx”, 50-ci sayında “İrfan, Yeni il və Əlli”, 60-ci sayında isə “İrfan, Qurban və Altmış” yazısı ilə hüzurunuza gəldik. 70-ci sayımız 2012-ci ilin sentyabrında çıxacağı üçün “İrfan, Təhsil və Yetmiş”lə birləşdə olacaqıq inşallah.

2011-ci ilin 14 Aprel tarixli qəzet xəbəri (Hürriyet):

ÇİNDƏ SON DƏB – CANLI AÇARLIQLAR

Çantamızda və cibimizdə gəzdirdiyimiz ən sadə aşyalardan biri olan açarlıq Çində ağillara durğunluq gətirəcək bir istehlak anlayışı altında heyvanlara əziyyət vermə vasitəsinə çevrildi. Canlı tisbağa, kərtənkələ və balıqların içində qoyulduğu açarlıqlar heyvansevərləri ayağa qaldırsa da Çində böyük rəğbətlə qarşılanır. Heyvanlar kiçik plastik paketlərə qoyulur və qısa müddətdən sonra

ölürlər. Lakin bu da açarlıqlara marağı azaltmır. Daha pisi odur ki, tamamən qanunu olan “canlı açarlıqların” satışı getdikcə artır.

Metro stansiyaları və yol kənarlarında satılan açarlıqların içində əsasən su tisbağı və ya iki kiçik balıq olur. Saticılar heyvanların qoyulmuş olduğu suyun qidayla zəngin olduğunu və bu sayadə kiçik canlıların aylarla yaşaya bildiyini söyləyirlər. Ancaq baytarlar bu iddianı rədd edirlər.

Canlı açarlıqları alan müştərilərin əksəriyyəti bu açarlıqların onlara “şans” gətirəcəyini düşünürər.

Xəbər bundan ibarətdir. Mübarək qurban ayındayıq. Allah üçün kəsilən qurbanlara “kütləvi qırğın” gözüylə baxan, vegetarian heyvansevərlərimiz bizi (ümümti) vəhşilik və qəddarlıqla ittiham edirlər. Yuxarıdakı xəbərə reaksiya göstərməmələrinin səbəbi hər halda xəbərin mövzusu olan kərtənkələ, tisbağa və kiçik balıqların yeyilməməsidir. Yaxud da qurban kəsilən heyvanın qanını və can verdiyini gördükdə mərhəmət duyğuları qabardığı üçün buna qarşı çıxırlar. Açarlığın içindəki balığın, kərtənkələnin və tisbağanın fəryadı, qanı yoxdur ki, “bu vəhşilikdir” desinlər!

Qarışqaların yandırılaraq əziyyət çəkməsinə razı olmayan Həzrət Peyğəmbərə yaradılanların sayı qədər salətu-salam olsun. Qarışqaların bu aləmdə nə fil kimi dişi, nə bahalı xəz dərisi, nə əti, nə də südü var. Qarışqalar yerə düşən nemətlərin ən kiçik qırıntılarını belə ayaq altında qalaraq əzilməkdən qurtaran canlılardır. Qarışqanın canlı olması hörmət görməsi üçün kifayət deyilmi? Yalnız qarışqa deyil, bütün həşəratların çətinliklə can verməsini istəməyən Peyğəmbərimizə yer-

dən çıxanların, göydən düşənlərin sayı qədər salətu-salam olsun! O deyilmi, qiyamətə qədər gələcək olan ümmətinə “Həşəratı bir zərbədə öldürənə Allah rəhmət etsin!” -deyə dua edən? Onun (s.ə.s) qəlbi həşəratın belə can verməsinin iztirab içində olmasına razı deyil. Onu və ümmətini canılıklə, qəddarlıq və vəhşiliklə ittiham edənlər, həşərata belə qucaq açan mərhəmət və məhəbbət iqliminə sizin də girərək, Onun yolunda qarışqalar kimi çalışmanızı dua edirik.

Yeni il ərəfəsində kəsilən hinduşkala-
ra qətləm, zarafat olsun deyə ziyaftılardə
üzə yaxılan tortlara israf deyən bir adam
gördünümüzü? Yeni ildə hinduşkaların kə-
silməsi kütləvi qırğın sa-
yılır, amma Allah üçün
kəsilən qurbanlar qət-
liam və vəhşilik sayılır.

Ayeyi-kərimədə bu-
yurulur:

“Ey iman gətirənlər!
Peyğəmbər sizi, sizləri
dirildəcək bir şeyə
(imana, haqqə) dəvət
etdiyi zaman Allahın və
Onun Peyğəmbərinin
dəvətini qəbul edin..”

(əl-Ənfal, 24) Allahın

və Rəsulunun dəvəti insana həyat verir. Qurban ibadətini yerinə yetirmək insana həyat verir. Qurban dan uzaqlaşmaq və inkar etmək isə insanın özünü və sözünü tar-mar edər. Nəticədə yeni ildə kəsilən hinduşkaları həzm-rabedən keçirən, qurbanı isə tənqid edən çürük fikirli və şeytani məntiq sahibləri zühur edər. Xərcəngin canlı halda su-da bişirilirdiyini bilirsiniz. Xərcəngi bu cür öldürərək yeyənlər ağızlarını silərək gözəl qurbanlıqların üstünə tənqid qu-surlar. Matadorların qırmızı pərdə ilə qəzəbləndirdiyi bugalar mizraq zərbələriylə minlərlə insanın gözü qabağında

can verərkən bu hərəkət vəhşilik sayıl-maz, bismillahla və iti bıçaqla kəsilən qur-banlıqlar geri qalmışlıq və barbarlıq sa-yılar. Xərcəng, tisbağa, hinduşka bir yana, insanın hələ gözü və dili açılmamış ikən ana rəhmindən qazılması olan aborta nə ad vermək olar?! “Google”dan abort edi-lərək parçalanmış məsum körpələrin şe-killərinə baxmanızı tövsiyə edirəm. İnsanı qazıyb məhv etmək müasirlik, heyvanı kəsmək barbarlıq olur demək. Heyrət edi-rəm sənin ağlına.

TRT Xəbər kanalında Çində birdən artıq uşaqa qadağa qoyulması səbəbiylə, ailələr tərəfindən doğulan yeganə uşaq-larının oğlan olmasının istəndiyi, USİ va-

*Qurban ibadətini yerinə
yetirmək insana həyat verir.*

*Qurban dan uzaqlaşmaq
və inkar etmək isə insanın
özünü və sözünü tar-mar
edər. Nəticədə yeni ildə kəsilən
hinduşkaları həzm-rabedən
keçirən, qurbanı isə tənqid
edən çürük fikirli və şeytani
məntiq sahibləri zühur edər.*

sitəsilə qız uşağı oldu-
ğunu gördükleri zaman
abort edildiyi söyləndi.
Hindistanda isə qız tə-
rəfinin kürəkənə bol
miqdarda evlilik yardı-
mı etməsi və toy məs-
rəflərini qız evinin qar-
şılaması səbəbiylə orada
da ailələrin qız uşaqlarını
abortla aldırdıqları deyilir.
Statistikaya görə 1990-ci
ildən bəri 163 milyon
qız uşağı bu şəkildə ölü-
dürülb. Bir də qeydə alınmayanları da

üstünə gələrək bu rəqəmi düşünün. TRT Xəbər etibarlı kanaldır. 163 milyon in-
san dilə asan gəlir. Qurban bayramında
bismillahla kəsilən heyvanlara vəhşilik,
barbarlıq, geriqlmişliq, qətləm, cinayət
deyənlər! 163 milyon qız uşağı öldürül-
dü. Harada qaldı sizin yuxa ürəkləriniz?
Harada olduğunu deyilmi? Şeytanla bir-
likdə. Şeytan qurban ibadətini sevmir, sev-
mədiyi üçün də dostlarını qurban əleyhinə
danişdırır. Aborta isə şeytan və şeytani zeh-
niyyət qarşı çıxmadiği üçün yoldaşlarından
səs çıxmaz.

Qurbanı tənqid edən insanlardakı mərhəmətin eynilə Hitlerin mərhəmətinə bənzədiyini düşünürəm. Hitlerdə də bir mərhəmət vardı. Minlərlə insanı sobalar da yandıraraq sabun düzəldən Hitler bir gün maşınıyla gedərkən mindiyi maşının təkərləri altında bir qurbağanın qalib əzildiyini görür. Maşından düşür və əzilən qurbağa üçün göz yaşı tökürl. Ey Hitlerin əzilən qurbağaya ağlaması kimi əsılən qurbanlara göz yaşı tökərək mərhəmətlə qarşı çıxanlar! Allah mərhəmətinizi artırın və zehniyyətinizi təmizləsin.

Qurban kəsəcəyik. Kəsməsək də qurbanın gərekli olduğuna iman edəcəyik. Siz yardımlaşma, kasıbları sevindirmək və s. deyilənlərə baxmayın. Əsl məqsədimiz, Allahın əmri olduğu üçün kəsəcəyik. Dünyada bir dənə də kasib qalmasa və

yoxsulluq səviyyəsi sıfırlansa, kəsdiyimiz qurbanın ətini verəcək ehtiyac sahibi tapmasaq da, yenə kəsəcəyik. Əmr olunmuşdur, kəsiləcək. "Acların və yoxsulların olmadığı bir cəmiyyətdə yaşasan, qurban kəsməkdən vaz keçməyi düşünənlərdən olarsanmıyoxsa?" Namazımız, qurbanımız, həyatımız və ölümümüz Allah üçün olmalı deyimli?

Qurban lügətdə yaxınlaşmaq mənasına gelir. İlin 365 günü Allaha yaxınlaşmaq hədəfi və məqsədi olmalıdır insanın. İrfan jurnalı 60 sayı ilə yaxınlaşma və yaxınlaşdırma vəzifəsini yerinə yetirməyə çalışdı. Dəliyə hər gün bayramdır deyirlər. Bəli, hər gün Allaha zikrlə, fikirlə, şüklə, infaqla, irfanla, səcdəylə yaxınlaşmağa çalışan üçün hər gün bayramdır. Rəbbim bizi hər günü bayram olanlardan eyləsin!

MÜƏLLİMİN GÜNDƏLİYİNDƏN

Qəlbi feyz və ruhaniyyətlə dolu olan bir müəllimin
tələbələrinə təsiri eynilə qızılgül, qərənfil və zərif
çiçəklərlə bəzənmiş bir bağcanın üstündən əsən mehin
getdiyi yere, könüllərə bahar təravəti verən lətif
rayihələr yayması kimidir.

***

Dünya üç şeyle cənnət olur: əlindən, dilindən və
könlündən rəhmət saçaraq...

***

Kamil ruhlar əbədi qurtuluşa nail ola bilmək üçün
ətraflarında təlim-tərbiyə, xidmət və mərhəmətlə
qurtarılacaq başqa insanlar axtararlar.

***

Əsl fəth qəlblərin fəthidir. Bu isə ancaq qəlblərini
dərgaha çevirə bilənlərin karıdır.

***

Nümunəvi bir tərbiyəçi könül mütəxəssisidir. Tərbiyəçi
ruhlara əbədi həyat aşısı vuran bir könül təbibidir.

***

Tərbiyəçinin könlü Xalıqın nəzəriylə məxluqata baxış
tərzi qazanaraq mənəvi bir reabilitasiya mərkəzinə
çevrilməlidir.

***

Məhəbbət və fədakarlıq hər problemi həll edər.
problemini həll etdiyimiz insan bizimdir. Qazanılan hər
insanın əcri, itirilən hər insanın da ağır məsuliyyəti
içindəyik.

***

Sevginin ölçüsü fədakarlıqdır. Quru sözlər heç nə
ifadə etmir. Məhəbbət iddiası da fədakarlıqla isbata
möhtacdır.

***

Tərbiyəçi tələbələrinin dərdləri ilə dərdlənməli, sevinci
ilə sevinməli və onları özünə bir dost və qardaş
bilməlidir. Dostluq və qardaşlığın hal dilindən də agah
olmalıdır.

KEÇMİŞ BAYRAMLAR...

Qurban bayramı dedikdə uşaqlıq il-lərimi xatırlayıram. Qurban bayramında yaşadığım uşaqlığımı (hər nə qədər yaşılmamış olsam da) və öyrəndiyim gözəllikləri sizinlə paylaşmaq istəyirəm.

7-8 yaşım vardı. Bacımla birlikdə qurban bayramını böyük həyəcan və sevinclə gözləyərdik. Qurban bayramı yaxınlaşdıqda evdə ciddi hazırlıqlar başlayardı. Anam təmizlik edər, paxlava bişirər və bizə yeni palтарlar tikərdi. Atam da kəndlərdən gələn, heyvandarlıqla məşğul olanlardan qurbanlıq almağa gedərdi. Bacımla mən də həm anama kömək edər, həm də atamın gəlməsini səbirsizliklə gözləyərdik. Atam hər il 2 qurbanlıq alardı və yenə 2 qurbanlıq almışdı. Qapının arxasında atamı qurbanlıqlarla görüb çox sevinərdik. Bağçamızda onlar üçün hazırladığımız yerə qurbanlıqları bağlayar və orada bəsləyərdik. Bacım su verər, mən isə qabağına ot qoyardım. Hər ikimiz də atamın gətirdiyi qurbanlıqları çox sevərdik. Gecə düşdükdə anam bizi zorla yatırdı, amma biz yenə

də bir yolunu tapıb qurbanlıq qoyunları tumarlamağa gedərdik. Bayram səhəri olunca atamla bayram namazına yollanardıq. Anam və bacım da evdə son hazırlıqları görərdilər. Namaza gedərkən bir tərəfdən də atamdan bilmədiklərimi soruşardım: “Ata niyə qurban bayramı var?” -deyərdim. Atam da Allahın əmri olduğunu söyləyər və “qurban bayramında həmd, şükür və sevinc var” - deyərdi. Hz.İbrahimin həmdi. Hz.İsmayılin şükrü. Hz. Cəbrayılın sevinci var. Gətirdiyimiz təkbirlər bu gözəlliyi bize təlqin edərdi. Atamın dediklərindən sonra mən də həmd, şükür və qurban sevincini öyrəndim.

Atamla bayram namazından qayıtdıqdan sonra əvvəlcə anam atamın əlini öpərdi və biz də bir-birimizlə bayramlaşmağa başlayardıq. Sonra atam “haydi ana, namazımızı qilaq” -deyərdi. Nənəmlə atam birlikdə Allah rızası üçün 2 rükət namaz qıldıqdan sonra təkbir gətirərək bağçaya düşər, qurbanlıqlarını Allahın hüzurunda qurban edərdilər. Bacım və mən də onlarla birlikdə təkbir gətirərdik. Atam əvvəl nənəmin

qurbanını, sonra da öz qurbanını kəsərdi. Qurbanı kəsib, dərisini soyarkən atama kömək edər, bir tərəfdən də suallarımı yağıdırardım. "Atacan, niyə hər iliki dənə qurban alırsan?" Atam da "biri bizim üçün biri də anam üçün" deyərdi. "Nənəmə kəsməsən olmazmı?" -dediyim zaman atam belə deyərdi: "Bax, oğlum, anam mənim vəlinəmətimdir və ata-anaya hörmət Allaha hörmətdir. Mən əvvəl anamı sevindirməliyəm. Çünkü Hz. Məhəmməd (s.ə.s): "Cənnət anaların ayaqları altındadır." -deyir. Sonra da "Anam olmasa, mən kiməm?" -deyərdi.

Atamın nənəmə hörmətsizlik etdiyini və onu incitdiyini heç vaxt görmədim. Biz atamlı danışarkən bacım səslənərdi: "Ata, manqal və çay hazırlır." Bacım babamla birlikdə qurban bayramı səhəri bağçamızın bir küncündə daş manqalı yandırar və ətləri onun üstündə bişirərdi. Qurban ətindən yemək üçün səbirsizcəsinə gözləyərdim. Atam qurbanlarınımız kəsdikdən sonra qonşularımızın da qurbanlarını kəsməyə gedərdi. Anam da qurban ətlərini bölüşdürər və bacımla mənə: "Haydi, uşaqlar, qurban paylarını paylaşın" -deyərdi. Biz də anamın verdiyi qurbanlıqları paylaşar və qonşularımızla hədiyyələşərdik. İmkanlı qonşularımız bizə pul, kasib qonşularımız isə konfet və dəsmal verərdilər.

Evə qayıtdıqda anamdan soruştardım: "Qurban kəsməyənə ət veririk, bunu başa düşürük. Bəs qurban kəsənə niyə veririk?" Anam deyərdi: "Qonşuluq çox qiymətlidir. Biz qurbanımızı kəsənə də, kəsməyənə də verməliyik." Paylaşdıqca çoxaldığını və "Qonşusu aç ikən tox yatan bizdən deyil" hədisi-şerifini xatırladardı.

Qurban bayramı dedikdə ağla gələn bir xüsus da İslamin şərtlərindən biri olan həcdir. Qurban bayramına 15 gün qalmışdı. Qapımız döyüldü. Gələn, qonşumuz Səlahəddin əmi idi. "Atan evdədirmi?" -deyə soruştı. Mən də atamı çağırıldım. Atam:

"Buyur, Səlahəddin qardaş!" -dedi. Səlahəddin əmi: "Qonşu, haqqını halal et, mən uzun səfərə çıxıram" dedi. Atam: "Halal olsun, sağ-salamat. Müqəddəs yoldakılara salam de, bizə də dua et!" -dedi və halallaşıb ayrıldılar. Maraqla atamdan soruştum: "Atacan, müqəddəs yol nədir?" Atam müqəddəs yoluñ həcc, imkanlı müsəlmanların həccə getmələrinin fərz olduğunu başa saldı. Mən də həmin an dua etdim: "Allahım, mənə də bu yola çıxməqi qismət et!" Çox şükür, duam qəbul oldu və 18 yaşimdə həccə də olmasa, o müqəddəs diyara ümrə ziyrətinə getdim.

Mən bu gözəlliyi bir bayram ərəfəsində yaşadım. Və halallığın da nə demək olduğunu öyrəndim. Peyğəmbərimizin dediyi "Bir-birinizlə halallaşın" sözünün gözəlliğini o zaman anladım. Bu da uşaqlıq illərimdə yaşadığım qurban bayramı. Hələ də bizim evimizdə 2 qurban kəsilir. Nənəm vəfat etdikdən sonra da qurbanını kəsməyə və onun adına paylamağa davam edirik.

Necə də gözəl idi o qurban bayramları. Böyüklerimiz bizə Rəbbimin gözəlliklərini öyrədərdi. Amma indiki uşaqlar qurban bayramının nə olduğunu doğru-dürüst bilmirlər. Səbəbini soruşsanız, qurban kəsiłəcək bağçalar, qurban alacaq atalar, ətləri paylayacaq analar qalmadı. Təvəkkül, təslimiyət, təqva, sevgi, həmd, şükür və sevinc bitdi. Bu gözəlliklər evdə yaşanmadıqdan sonra uşaqlar hardan öyrənəcək? Bayramlar sileyi-rəhm idi. İndi isə tətil oldu. Həsrətlə gözlədiyimiz qurbanlar və qurban ətləri evlərə girməz oldu. Nə böyük bir itkidir. Vaxtilə bizim qısa müddətlik də olsa yaşadığımız bu gözəlliklərdən indinin uşaqları xəbərsizdir. Nə olar, bir dəfə də olsa qurbanlarınızı ailəliklə kəsin. Kəsin ki, uşaqlarınız bu xoşbəxtliyi dadsın.

Qurban bayramınız mübarək olsun! Salam və dua ilə...

İXLASI QORUMAQ

Rəvayətə görə kəndlərin birində ibadətlə məşğul olan, tövhid dini-nə mənsub abid kişi var imiş. Bu kişi bir gün eşidir ki, başqa bir kənddə insanlar bir ağacı özlərinə ilah seçib, ona ibadət edirlər. Bu işə bərk hislənib, baltanı da götürüb ağacı kəsmək üçün yola düşür. Yolda şeytan onun qabağını kəsib fikrindən daşındırmağa çalışır. Şeytan nə qədər əlləşsə də onu fikrindən döndərə bilmir ki, bilmir. Sonunda bu kişiyə əlbəyaxa olur. Amma hər dəfə kişi şeytanı üstələyir. Bu səfər abidə qalib gələ bilməyən şeytan başqa bir fəndə əl atır. Şeytan kişiyə belə bir təklif edir. Gəl, sən bu fikrindən vaz keç, mən də hər gün sənin yastığının altına bir dirhəm qoyum. Dünyalıq mənfəətə aldanan kişi bu təklifi qəbul edib, ağacı kəsməkdən vaz keçir. Hər səhər yastığının altından bir dirhəmi götürüb gündəlik ehtiyacını təmin etməyə başlayır. Bu minvalla bir neçə ay keçir. Bir gün yuxudan oyananda yastığının altında dirhəmin olmadığını görür. Şeytana bərk

qəzəblənib, baltanı da əlinə alaraq həmin ağacı kəsmək üçün təkrar yola düşür. Yolda yenə şeytan onun qabağına çıxıb ağacı kəsmək fikrindən döndərmək istəyir. Amma nə edirsə kişini yolundan döndərə bilmir. Axırda əlbəyaxa ourlar. Bu səfər şeytan kişini ardarda dəfələrlə qaldırıb yerə çırpır. Bu işə mat-məəttəl qalan kişi şeytandan bu işin sırrını soruşur. Şeytan işin sırrını belə açıqlayır: - Keçən dəfə sən ağacı kəsməyə Allah rızası üçün gedirdin və bunun üçün də Allah sənə kömək etdi. Bu səfər isə sən dirhəmlər üçün yola çıxdın. Bunun üçün də Allah sənə kömək etmədi.

Bu əhvalatdan yəqin ki, hər birimizin alacağı dərs vardır. Allah rızası üçün edilən əməllərdə Allahın yardımı bizimlədir. Nə zaman ki, araya nəfs və maddi maraqlar girir, bu zaman bu işimizdə Allah (c.c) da bizdən üz döndərir. Qəlbdən keçən düşüncələr yaxşı niyətlə olduğu zaman Allahın (c.c) nəzdində dəyər qazanır. Ona görə də hər bir əməl əsnasında qəl-

bimiz oyanıq və şüurlu olmalıdır. Dil hər hansı bir şeyə niyyət edərkən qəlb bu düşüncəyə ortaq olmazsa, niyyət qəbul olmaz. Allah-Təala bizim xarici görünüşümüzə, əməllərimizə deyil, qəblərimizə və niyyətlərimizə baxar. Abdullah bin Ömərin (r.a) alim və zahid oğlu, Mədinənin yeddi fəqihindən biri olan **Salim** Əməvi xəlifəsi **Ömər bin Əbdüləzizə** yazdığı məktubda belə demişdi; “*Bunu yaxşı bil ki, Allah-Təalanın quluna köməyi, o qulun niyyəti qədərdir. Kimin (səmimi) niyyəti tam olarsa, Allahın ona yardımını da tam olar. Niyyətin nə qədər azalarsa, Allahın köməyi də o qədər azalır.*”

Hər zaman bizə doğru yolu göstərən Peyğəmbərimiz (s.ə.s) də bir hədisində əməllərin Allah rızası üçün, ixləslə edilməsinin nə dərəcə əhəmiyyətli olduğunu belə xəbər vermişdi;

“*Qiyamət günlündə Allahın hüzuruna ilk gətiriləcək şəxs bir şəhid olacaq. Allah-Təala ondan nə üçün şəhid olduğunu soruşaçaq, o da “Sənin rizan üçün” deyincə, “yalan söylədin, sən cəsur adam desinlər deyə vuruşduń” deyiləcək və bu adəmi üzü üstə cəhənnəmə atacaqlar. Daha sonra elm əhlindən bir şəxs gətiriləcək. Bu da elmi yalnız Allah üçün öyrəndiyini söyləyəcək. Allah-Təala ona “yalan söylədin, sənə alim desinlər deyə elm öyrəndin. Nə gözəl Quran oxuyur desinlər deyə Quran oxudun”, -deyəcək. Bu şəxsi də cəhənnəmə atacaqlar. Hədisin davamında zəngin bir şəxsin hüzura gətiriləcəyi, onun da malını Allah üçün xərclədiyini söyləyəcəyi, ona da “yalan söylədin, comərd adam desinlər deyə malını xərclədin” deyiləcək və o da cəhənnəmə atlacaq.” (Müslim, İmarə, 152)*

Allah Rəsulu (s.ə.s) bu hədisdəki üç şəxsi təsadüfü seçməyib. Bu şəxslərin etdiyi əməllər çox böyük savab qazandıran əməllərdir. Şəhid olmaq, alim olmaq və Allah yolunda infaq etmək Qurani-Kərimdə də qeyd olunan çox fəzilətli, cən-

Abdullah bin Ömərin (r.a) alim və zahid oğlu, Mədinənin yeddi fəqihindən biri olan Salim Əməvi xəlifəsi Ömər bin Əbdüləzizə yazdığı məktubda belə demişdi; “Bunu yaxşı bil ki, Allah-Təalanın quluna köməyi, o qulun niyyəti qədərdir. Kimin (səmimi) niyyəti tam olarsa, Allahın ona yardımını da tam olar. Niyyətin nə qədər azalarsa, Allahın köməyi də o qədər azalır.”

nəti qazandıracaq işlərdəndir. Lakin ixləs və səmimiyyət olmadığı üçün burada həmin şəxslərin cəhənnəmə girmələrinə vəsilə olmuşdur. Onların cəhənnəmə girmələrinin bir səbəbi də bu əməlləri ixləssiz və səmimiyyətsiz edərək Allaha gizli şərik qoşmalarıdır. Çünkü riya ilə edilən işlərdə gizli şərik qoşma vardır. İnsan etdiyi əməllərin savabını Allahdan gözləməyib, kimdənsə təşəkkür və tərif umduğu təqdirdə Allaha gizli şərik qoşmuş olur ki, bunun da aqibəti Allah qorusun cəhənnəmət atəşidir. Allah-Təala ixləssiz və rizasına uyğun olmayan əməlləri çoxluğuna baxmadan qəbul etməyəcəyini bildirmişdir. Ixləsla edilən az əməl isə insana kifayətdir. Belə ki, Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisi-şerifində buyurmuşdur:

“*Dinində ixləslə ol! Belə etsən az əməl də sənə kifayətdir.*” (Hakim, IV, 34/7844)

Rəsulullah (s.ə.s) özü və bütün ailəsi üçün Allahdan ixləs istəyərək belə dua edərdi; “*Ey bizim və hər şeyin Rəbbi olan Allahum! Məni, ailəmi bu dünyada və axırətdə davamlı olaraq Sənə qarşı ixləslə et, ey cəlal və ikram sahibi olan Allahum!*” (Əbu Davud, Vitr,25)

Gəlin, biz də hər zaman əməllərimizi ixləsla və Onun rızası üçün edək və bu nəbəvi duayla ixləsa nail olmaq üçün Allahdan yardım istəyək.

BİRİ VARDI, BİRİ YOX...

Yunus Əmrə həyatın xülasəsini necə də gözəl verir. Qısa və konkret. Gəldiyimiz yer də bəlli, gedəcəyimiz yer də. Gəldiyimiz və gedəcəyimiz yerin arasını necə dolduracağımızsa bizim qabiliyyətimizə bağlıdır. Yunus misrasında belə deyir:

*Ana rəhmindən gəldik bazara;
Bir kəfən aldiq, döndük məzara!..*

İnsan bu dünyaya qonaqdır. Yaxud da bir ağacın altında qısa müddətlik istirahətdən sonra yoluna davam edən bir yolçudur.

Bizim dünya və içindəkilərlə əlaqəmiz əslində bu qədərdir.

Həyatımız təqvimdən qopan vərəqlər kimi günbəgün, aybaay, ilbəil axıb gedir. Axışını dayandırıa bilmədiyimiz zaman hər bir yenini köhnəldir, hər canlıni soldurur.

Payızın özünü göstərdiyi bu zamanda kainat bir ibrət vəsiqəsi kimi qarşımıza qoyulur. Ağaclar saralır, dağlar həzin bir rəngə bürünür.

Dünən yamyaşıl olan ağaclar, tumurcuq açan çiçəklər, özünəməxsus gözəl rayihəsiylə ətrafa ətir saçan torpaq bu gün dərin səssizliyə və hüzər bürünmüştür.

Uzun bir bərzəx aləminə hazırlanırlar sanki. Bir intizar, qərarsızlıq və sona yaxınlaşma. Acı və kədərin qoxusu hər tərəfə, hər yana yayılmışdır. Təbiət bir yarpaq kimi ağır-ağır ömrünü doldurur. İnsan da belədir. Yaşı bir insanın peşmanlığı kimi, qurumuş budaqlarda qəmgin nəğmələr oxuyan bülbülün səsi ürəkləri yandırır.

Allahın yaratdığı hər canlı üçün eyni qayda keçərlidir: doğulmaq, yaşamaq və ölmək.

İnsanı digərlərindən ayıran xüsus isə bu gedisiyi ağılı və mühakiməsi ilə seyr etməsidir. İnsanın digər canlılar kimi başıboş buraxılmamasıdır.

Bu imtahan dünyasında ardarda gələn sınaqlar, udmaq və uduzmağın olduğu nəticə.

İnsan durmadan bir sonluğa yaxınlaşdığını fərqində olmalıdır. Bitməyəcəkmiş kimi görünən ömrün əslində çox qısa olduğunu dərk etməlidir. Necə ki, bir gün başlayır, sevinci və kədəri ilə sona çatır, hər şey dərin yuxuya dalır, dünya da həmçinin günlərin birində dərin səssizliyə bürünəcək.

Əsl həyat bu səssizlikdən sonra başlayacaq. Biz imanımızın gərəyi olaraq buna inanır və belə olacağını qəbul edirik.

Bir gün hər şey sona çatacaq, gerçək və əbədi olan bir həyat başlayacaq. Burada yaşadığımız hər şeyin zərrəsinə qədər hesabını verəcəyik.

Həyatımızı və nəfəsimizi harada tükət diyimizin, gücümüzü nəyə sərf etdiyimizin, yaşadığımız müddət ərzində nəyin ardınca düşdüyümüzün hesabını tək-tək verəcəyik.

Əgər bu hesabdan üzüağ çıxarsaq, dəftəri sağ tərəfindən verilənlərdən olacağıq.

Əgər hesabı qarışiq, həyatı müəmmali olanlar qrupuna daxil olarsaq, o zaman peşmanlığımızın bir faydası olmayacaq.

Bu iibrətli qissə insan ömrünü və fani həyatı necə də gözəl ifadə edir:

Dükəni şəhərin çıxış qapısında olan bir baqqal vardi. O qapıdan nə zaman bir cənazə çıxsa, dükanda saxladığı bir kuzənin içində bir meyvə çeyirdəyi atar və bir ay sonra da onları sayaraq:

“- Bu ay filan qədər adam kuzəyə düşdü!” -deyərdi.

Bir gün o baqqal da öldü. Aradan xeyli vaxt keçmişdi ki, ölümündən xəbərsiz olan bir dostu onu ziyanətə gəldi. Baqqalı yerində tapmayıb qonşulardan soruşdu:

“- Buradakı baqqal haralardadı?”

Qonşuların cavabı belə oldu:

“- O da kuzəyə düşdü!”

Bir gün biz də kuzəyə düşəcəyik. Hətta gün gələcək nə kuzə qalacaq, nə də biz. Yalnız özümüzdən sonra qoyub getdiyimiz yaxşı və pis xatırələr qalacaq.

Əsas məsələ kuzəyə düşmədən əvvəl ciyinizdəki heybəmizə nələr doldurduğumuz, ilahi hüzura nə ilə çaxacağımızdır.

Rəbbimiz Ali-İmran surəsində üzüağ və üzüqara olanları necə də dəhşətli ifadələrlə təsvir edir:

“Bəzi üzlərin ağ, bəzi üzlərin isə qara olacağı gündə (qiymət günündə), üzü qara olanlara: **“İman gətirəndən sonra kafirmi oldunuz? İndi, kafir olduğunuzu görə dadın əzabı!”** – deyiləcəkdir. Üzü ağ olanlar isə Allahın mərhəməti içərisində olub orada (cənnətdə) həmişəlik qalacaqlar!” (Ali-İmran, 106-107)

Üzü ağ, dəftəri ləkəsiz, qəlbə pak, həyatı təmiz edə bilmək üçün faniliyimizin fərqində olub, müvəqqəti həyatda yaşadığımızı və fani bir dünyadan bir fani kimi köçüb gedəcəyimizi unutmamalıyıq.

Yunusun misralarını təkrar edək:

Ana rəhmindən gəldik bazara;

Bir kəfən aldıq, döndük məzara!..

Budur fani aləmə gələn yolcuların həkayəsi... Hər kəs və hər şey haqqında söylənən yeganə müstərək cümlə: **Biri vardı, biri yox...**

*İnsan durmadan bir sonluğa
yaxınlaşdığını fərqində olmalıdır.
Bitməyəcəkmiş kimi görünən
ömrün əslində çox qısa olduğunu
dərk etməlidir. Necə ki, bir gün
başlayır, sevinci və kədəri ilə sona
çatır, hər şey dərin yuxuya dalır,
dünya da həmçinin günlərin
birində dərin səssizliyə bürünəcək.*

ODUR!

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Allahdan başqa heç bir tanrı yoxdur, əbədi, əzəli varlıq Odur. O nə mürgü, nə də yuxu bilər. Göylərdə və yerdə nə varsa (hamısı) Onundur. Allahın izni olmadan (qiymətdə) Onun yanında (hüzurunda) kim şəfaət (bu və ya digər şəxsin günahlarının bağışlanması) xahiş) edə bilər? O, bütün yaranmışların keçmişini və gələcəyini (bütün olmuş və olacaq şeyləri) bilir. Onlar (yaranmışlar) Allahın elmindən Onun Özünün istədiyindən başqa heç bir şey qavraya bilməzlər. Onun kürsüsü (elmi, qüdrət və səltənəti) göyləri və yeri əhatə etmişdir. Bunları mühafizə etmək Onun üçün heç də çətin deyildir. Ən uca, ən böyük varlıq da Odur!” (əl-Bəqərə, 255)

İlahi möhtəşəmliyin ayeyi-kərimdə sərgilənən əzəmeti anlayış sahibi olan hər bir insan övladını Uca Allahı tanıma, Ona yaxınlaşma və Ona tabe olma yolunun təkamül pillələrinə götürən bir bəx-

təvərlikdir. Tanınmasına məhəbbət edərək yaratdığı bu aləmlərdə cərəyan edən hadisələrin nizam və ahəngi hər bir varlığın mahiyyətində ilahi rəhmət və himayəyə qarşı misilsiz bir şükür və həmd-səna səadətinin çıçəklənməsinə vəsilə olmuşdur. Yerlərdə və göylərdə mövcud olan məxluqatın Allaha qarşı inanılmaz bir təslimiyyət həyatı qəflət bataqlığında çabalayan qəlbləri səmimi bir həssasiyyət iqliminə dəvət edəcək ölçüdədir. Bu haqda Uca Allah belə buyurur:

“Göylərdə və yerdə nə varsa, (hamisi) Allahı təqdis edib şəninə təriflər deyər. Hökm Onundur, həmd-səna da Ona məxsusdur. O, hər şeyə qadirdir!” (ət-Təğabun, 1)

“Göylərdə və yerdə kim varsa, (özləri də), kölgələri də səhər-axşam istər-is-təməz Allaha səcdə edər!” (ər-Rəd, 15)

Qurani-Kərimdəki bu və bu səpkidə olan bir çox ayələrin “Allahdan başqa xidmət edilməyə layiq heç bir ilah yoxdur” düsturunun möhkəm əsaslarla qəlbərə hakim kəsilməsinə yardım etdiyi şübhəsizdir. Eyni zamanda ilahi bir lütf olaraq səmavi kitabların ümmətlərə hərtərəfli şəkildə açıqlanmasını və əyani olaraq yaşanmasını təmin etmək məqsədi ilə peyğəmbərlərin göndərilməsi, qulluqdan yayınmaq üçün gətirilən bütün mənasız dəllilləri yerlə yeksan edir. Uca Allahın

qullarına daima rəhmət nəzərləri ilə münasibət göstərən bir yaradıcı kimi tanıdılması, iman lezzəti ilə dolmuş qəlblərin davamlı şəkildə qidalanmasını mümkün edən əhəmiyyətli bir amildir. İnsanın əbədi həyat yolunun hər bir pilləsində Uca Allah ilə olan qırılmaz münasibətlərinin xəritəsini sərgiləyən ayələr Rəbbimizi tanıma istiqamətində Adəm övladını tam mənada qane edəcək bütövlüyə malikdir. Hz. İbrahimin (ə.s) Qurani-Kərimdə keçən həyat mücadiləsi Allaha yaxınlaşma və Ona layiqli qul olma mövzularını bütün incəliklərinə kimi bəşəri təfəkkürə açıqlayacaq səviyyədə verilmişdir. Onun Rəbbi olan Allaha bütün varlığı ilə yönəlişi Adəm övladını düşünülmüş qulluq məsuliyyətinə dəvət edən mühüm bir çəğirişidir:

“Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O, şəfa verir. Məni öldürəcək, sonra (yenidən) dirildəcək Odur. Və qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət (peyğəmbərlik, elm) bəxş et və məni (Sənin rizanı qazanmış) salehlərlə (yaxşilar zümrəsinə) qovuşdur!” (Əş-Şuəra, 78-83)

Beləcə Uca Allah öz qullarına əbədi qurtuluşun hər bir iş və əməldə yalnız Ona doğru yönəlmədə olduğunu tam aydınlığı ilə göstərir. Səmimi bir imanın bütün cıgilərini mənliyində toplama yarışına çıxan insan övladı üçün Quranın mübarək ayələrinə ixləsla yanaşmaqdan və Allahın elçilərinə təslim olmaqdan başqa digər ünvanylara müraciəti əhəmiyyətsiz bir məşğuliyyətdir. Məhz bu yolda uğur əldə edənləri hamının bilməsi üçün Rəbbimiz Quranda onları belə tanıdır:

“Möminlər yalnız o kəslərdir ki, Allah adı çəkiləndə (Onun heybət və əzəmətindən) ürəkləri qorxudan titrəyər,

*İnsanın əbədi həyat yolunun
hər bir pilləsində Uca Allah ilə
olan qırılmaz münasibətlərinin
xəritəsini sərgiləyən ayələr
Rəbbimizi tanıma istiqamətində
Adəm övladını tam mənada qane
edəcək bütövlüyə malikdir.*

Allahın ayələri oxunduğu zaman həmin ayələr onların imanlarını daha da artırır, onlar ancaq öz Rəbbinə təvəkkül edər. (Vaxtı-vaxtında, lazımlıca) namaz qılın və verdiyimiz ruzidən (Allah yolunda) sərf edərlər.” (Ənfal, 2-3)

Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Hz. Məhəmmədin (s.ə.s) möminlərin sahib olduğu bu ruh halının davamlı bir iman sevgisinə çevrilməsini Rəbbindən niyaz etməsi Allah və Peyğəmbər himayəsinin qanadları altında çırpinan qəlbləri qorumaq naminə atılan misilsiz bir fədakarlıqdır:

“Allahim bizə imanı sevdir və qəlblərimizi imanla bəzə! Küfrü, günahı və üsyani bizə çirkin göstər. Bizi həqiqəti tapanlardan et! Amin!” (Əhməd, III, 24)

Qəlblərdə Uca Allaha cani-könuldən yönəlmə səadətinin əsasını qoyacaq aşağıdakı ayə ilahi rəhmət və bərəkətin ölçülərini necə də gözəl ərz edir:

“(Ey möminlər!) Allah yolunda layiqincə cihad edin. O (Öz dini üçün) siz secdi və dində sizin üçün heç bir çətinlik yeri qoymadı – atanız İbrahimin dini (dinində olduğu) kimi... Elə isə (vaxtı-vaxtında) namaz qılın, zəkat verin və Allaha sığının. (Allah) sizin ixtiyar sahibinizdir. O nə yaxşı ixtiyar sahibi, necə də gözəl imdada yetəndir!” (Əl-Həcc, 78)

İrfan Söhbətləri

Osman Nuri TOPBAŞ
www.osmannuritopbas.com

FƏDAKARLIQ TƏLİMİ QURBAN BAYRAMI

Inşan həyatı boyu ən böyük fədakarlığı məhəbbəti uğrunda edər. Çünkü həqiqi məhəbbətin ölçü nisbəti fədakarlıqdır. Fədakarlıq imtahanından keçməmiş bir məhəbbət quru iddiadan ibarətdir.

İman isə ən böyük məhəbbətdir. Bu səbəblə də Allah-Təala:

“İnsanlar (mominlər) yalnız: “İman getirdik!” – demələrilə onlardan əl çekilib imtahan olunmayacaqlarınıni sanırlar?” (əl-Ənkəbut, 2) buyurur.

Həqiqətən iman ilahi lütfərin ən böyüyü, imtahan da bəndənin bu lütfə lə-yaqət dərəcəsini ölçən meyardır. Mömin-dən istənən səbir, təslimiyyət və təqva ilə imanı mühafizə isə bir növ ilahi mükafatlara nailiyətin qarşılığıdır. Yəni Haqq-Təala lütf etdiyi iman nemətinin ucalığını və dəyərini idrak etdirmək üçün bəndələrindən sanki bir əvəz ödəmələrini tələb edir.

Bu etibarla kamil möminlərin nəzərində həyat iman məhəbbətinin səviyyəsinin ölçüldüyü bir imtahanlar mənzuməsidir. Mömin Allah yolunda nə qədər fədakarlıq və səy göstərəcəyi və lazım gədikdə Allah üçün dünyəvi mənfəətlərindən hansı ölçüdə vaz keçə biləcəyi xüsusunda daima sınağa çəkilməkdədir. Bu imtahanlardakı müvəffəqiyyəti nisbətində də Rəbbinə ya-

xın bir bəndə, hətta ən nəhayət Rəbbinin dostu olmaqdadır.

Xəlilullah, yəni Allahın dostu olan İbrahim ﷺ-in ibrət dolu həyatı bu fədakarlığa açıq-əşkar bir misaldır. Necə ki, Allah-Təala Hz. İbrahimini özünə “dost” seçdikdə mələklər insanın qəlbini işgal edərək Haqqa dostluğununa mane olan üç xüsusu dilə gətirərək:

“- Ya Rəbb! Onun canı, malı və övladı var! O, bu dəhşətli məhəbbət əngəllərini necə aşa bilər ki, Sənin dostun olsun?” -dedilər.

Allah-Təala da insan nəfsinin aşmaqda ən çox çətinlik çəkdiyi bu üç xüsusda İbrahim ﷺ-imtahan edərək, onun dostluğunun nişanəsi olan sarsılmaz təslimiyyətini və bütün varlığını Haqqa fəda etməsini mələklərə sərgilədi.

Onu əvvəlcə Nəmrudun tonqalı ilə imtahan etdi. İbrahim ﷺ oda atılacağı zaman mələklər özlərini çatdırıb yardım etmək istədilər. Lakin o:

“- Sizə heç bir ehtiyacım yoxdur! Oda yanma gücünü kim vermişdir? Odu yalnız yandıran söndürər”, -cavabını verdi. Sonra da **“Allah nə gözəl vəkildir!”** deyərək Rəbbinə siğindi. Yəni büt pərəstliyə qarşı tövhidi qorumaq üçün yanaraq canını fəda etməyə razi oldu. Allah-Təala da oda:

“Ey atəş! İbrahimə qarşı sərin və zərərsiz ol!” (əl-Ənbija, 69) təlimatını verdi. Alovlu tonqal gülüstana çevrildi.

Sonra Allah-Təala İbrahim ﷺ malı ilə imtahan etdi. Ona sayı-hesabı bilinməyən sürürlər ehsan etdi. Sonra da Cəbrayıl ﷺ

*Cismani qurbanlardan məqsəd
ilahi əmrə itaət etmək surətiylə Ona
yaxınlaşma arzusunun izharıdır.
Bu niyyətlə kəsilən qurban Allah
qatında müstəsna dəyər qazanır.*

insan cildində gələrək Hz. İbrahimə:

“- Bu sürülər kimindir? Bunları mənə satarsanmı?” -dedi. O da:

“- Bu sürülər Rəbbimindir. Rəbbimi zikr et, sənə bağışlayım.” -dedi.

İbrahim ﷺ -in malı Cəbrayıl ﷺ-in Allahı üç dəfə zikr etməsi müqabilində bütün əhəmiyyətini itirdi və zikrin ləzzəti ilə ona:

“- Götür, hamısı sənin olsun!” -dedi.

Allah-Təala da onun həm nəslinə, həm də malına böyük bir bərəkət verdi. “Əbul-Ənbiyə”, yəni “Peyğəmbərlər atası” oldu. Bərəkətlənən hər şeyə onun xatırəsinə “Xəlil İbrahim bərəkəti” deyilməsi bir zərbi-məsələ çevrildi. Möminlər bir-birilərinə bərəkət arzuladıqda “Allah Xəlil İbrahim bərəkəti versin!” -deyə dua etdilər.

Nəhayət Haqq-Təala Hz. İbrahim oğlu İsmayııl ﷺ-ı qurban etməklə sınadı. Ata-oğul ilahi əmrə tam təslim oldular. Biri, oğlunu qurban etməyə; digəri isə, atası tərəfindən qurban edilməyə gedərkən, Allaha itaət və təslimiyyətlərini pozmağa çalışan şeytanı birlikdə daşladılar. İbrahim ﷺ yaşlılıq illərinə qədər həsrətlə yolunu gözlədiyi, canından bir can, öz varlığından meydanına gəlmış pöhrə sayılan, çox sevdiyi övladı İsmayııl ﷺ-ı Allahın əmri olduğunu üçün qurban etmek niyyətiylə alnı üstə yerə yatırdı. Son anda Allah-Təala imtahani qazandığını müjdələyərək cənətdən qurbanlıq bir qoç göndərdi.

“...Ya İbrahim! Artıq sən röyanın düzgünlüyünü (Allah tərəfindən olduğunu) təsdiq etdin! Biz yaxşı ehsan sahiblərini belə mükafatlandırırıq. Şübhəsiz ki, bu, açıq-aydın bir imtahan idi.” (əs-Saffət, 104-106) şəklində ilahi müjdəyə məzher oldu.

Beləliklə İbrahim ﷺ hər imtahanda Allahın əmrinə itaət etdiyini, canını Ona

fəda etməyə, yəni bütün varlığı ilə “qurban” olmağa hazır olduğunu sübut etdi. Qəlbindəki dünyaya aid fani taxtları yixaraq, yerinə ilahi məhəbbət və dostluq taxtlarını inşa etdi. Çünkü o, bütün nemətlərin ilahi bir əmanət olduğunu idraki içində idi. Əmanəti sahibinə təslim etmək xüsusunda tərəddüd etməksə əsl iman məhəbbətiylə bir araya gələ bilməzdi. Məhz bu cür müstəsna təvəkkül, təslimiyyət və məhəbbəti nəticəsində Allah-Təala onu özünə Xəlil/Dost seçdi.

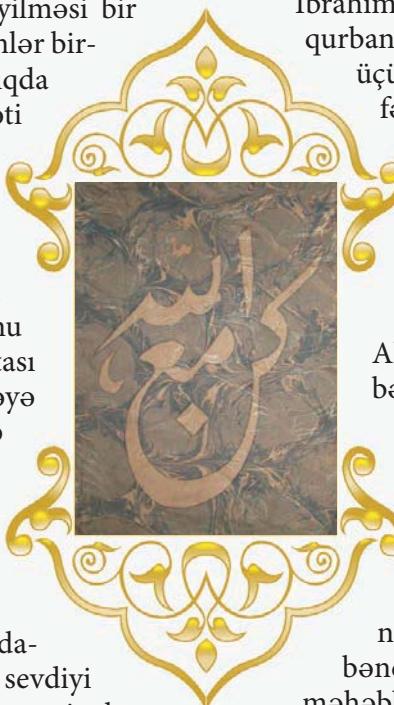
Qurban Təfəkkürü

İbrahim ﷺ-in əziz bir xatırəsi olan qurban ibadəti də könülləri Allah üçün fədakarlıq duyusunun təfəkküründə dərinləşdirməlidir. Çünkü bizi yoxdan var edib saysız nemətləriylə təchiz edən Allaha məhəbbət heç bir fədakarlıqdan boyun qaçırımmamağı zəruri qılır.

Unutmamaq lazımdır ki, Allahın mülkündə yaşayan bəndənin, Allahın əmanəti olan malından, canından, bir sözlə bütün imkanlarından Allah üçün fədakarlıq etməsi Allaha ikram deyil, Allahın ona bir ikramıdır. Çünkü Haqq-Təalanın heç nəyə ehtiyacı yoxdur, lakin bəndələrin Onun rizasına və məhəbbətinə ehtiyacı sonsuzdur.

Həmçinin Allaha olan sevgimizin səviyyəsi Onun uğrunda dözdüyümüz məşəq-qətlər və sevə-sevə etdiyimiz fədakarlıqlar nisbətindədir. Bu səbəblə fədakarlıq və mərhəmət təliminin edildiyi bir mövsüm olan qurban bayramı könül dəryamızda İbrahim ﷺ-in əziz xatırəsini və Haqqa təslimiyyət hissiyyatını dalğalandıran bir rəhmət əsintisidir. Bu əsinti bütün möminləri dərin bir qəlb mühasibəsinə sövq etməlidir:

Düşünmək lazımdır ki, İbrahim ﷺ oğluna olan sevgisini fəda etməyə hazırlaşdı; digər tərəfdən də oğlu İsmayııl ﷺ heç bir tərəddüd etmədən canını ortaya qoydu.

Şübhəsiz ki, bu hadisə ilə bizə verilən ilahi təlimat;

“Şübhəsiz ki, Allah möminlərin canlarını və mallarını cənnət müqabilində satın almışdır...” (ət-Tövbə, 111) ayeyi-kəriməsinin ehtivasına girməyə cəhd etməkdir.

Cünki ilahi rızanı qazanmaq üçün Allahın əvəz olaraq istədiklərini Onun yolunda sevə-sevə fəda etmək imanın kamalına və Haqqın dostluğuna nail olmağa vəsilədir. Əsl dostluq isə malikliyi aradan qaldırır. Buna görə də bəndə Allaha aid olduğunu dərk etməli və özünü həmin varlıqlar üzərində müəyyən bir müddət ərzində səlahiyyət sahibi olan bir əmanətçi hökmündə görməlidir.

Ancaq Təqvanız Çatar...

“Qurban”ın mənası “təqərrüb”, yəni yaxınlaşmaqdır. Haqq-Təala yaxınlığına nail ola bilməmiz və Onunla dostluq iqliminə girə bilməmiz üçün biz bəndələrindən daima qurban istəyir. Yəni malımızla, canımızla, bütün imkanlarımızla fədakarlıq etməmizi arzu edir.

Buna görə cismani qurbanlardan məqsəd ilahi əmrə itaət etmək surətiylə Ona yaxınlaşma arzusunun izharıdır. Bu niyyətlə kəsilən qurban Allah qatında müstəsna dəyər qazanır. Necə ki, qurbanda əsas qayənin möminin bu xalis niyyəti olduğu ayeyi-kərimədə belə bildirilir:

“Onların nə əti, nə də qanı, əlbəttə, Allaha çatmaz. Allaha çatacaq olan yalnız sizin təqvanızdır...” (əl-Həcc, 37)

Nəticə etibarilə qurban ibadətinin özə-

İlahi təlimatlar istiqamətində və təqva üzrə bir həyat yaşamaq şərtidir. Təqvanın gərəyi isə ibadət və xeyirləri “ehsan” səviyyəsində, yəni daima ilahi kameralar altında olduğunun şüur və idrakı ilə ən gözəl bir surətdə ifa etməyə çalışmaqdır.

yi Allah-Təalaya qeyd-şərtsiz, can-dildən təslim olub, əmrinə itaət etməkdir. Qurbanla Haqq qatına yüksələrək qəbul olunacaq şey də bəndənin bu qəlbi keyfiyyətidir.

Qurban kəsmək qəlbədəki Allah məhəbbətinin bir ifadəsi olduğu üçün bu ibadətin ifasında göstəriləcək təzim, nəzakət, ədəb və həssaslıq da son dərəcə mühümdür. Bu səbəblə ilk növbədə qurbanları mümkün mərtəbə gözlə, sağlam və cüssəli heyvanlardan seçmək lazımdır. Cünki Haqq-Təala belə buyurur:

“Sevdiyiniz şeylərdən (haqq yolunda) sərf etməyincə savaba çatmarsınız. Şübhəsiz ki, Allah (Onun yolunda) xərc-lədiyiniz hər bir şeyi biləndir!” (Ali-İmrən, 92)

Yəni Rəbbimiz rızası yolunda edəcəyimiz fədakarlıqların da mümkün mərtəbə sevib bəyəndiyimiz gözəl şeylərdən olmasının zəruriliyini bildirir. Cünki riyadan uzaq sədəqələr, infaq və qurbanlar onu verəcəyimiz kasıbın əlinə keçməzdən əvvəl Allahın qüdrət əlinə keçər. Necə ki, ayeyi-kərimədə “...(Allah) sədəqələri alar.” (ət-Tövbə, 104) buyurulmuşdur. Buna görə də edilən infaqları fanilərə deyil, Baqi olan Allaha təqdim edilmiş kimi böyük bir ədəb və həssaslıqla etmək lazımdır.

Bir dəfə Həzrət Aişə validəmiz qoxusu bir az dəyişmiş əti sədəqə olaraq vermək istəmiş, Nəbiyyi-Əkrəm ﷺ ona:

“Ey Aişə! Özün yemədiyin bir şeyi sədəqə verəcəksən?!” –buyuraraq xəbərdarlıq etmişdi. (Heysəmi, III, 113)

Aşağıdakı ayeyi-kərimə də bu xüsusda açıq-aşkar bir xəbərdarlıqdır:

“Ey iman gətirənlər! Qazandığınız və sizin üçün torpaqdan yetişdirdiyimiz şeylərin (ən pak, halal və) yaxşılardan (Allah yolunda) sərf edin! Ancaq göz yumaraq aldığınız pis, yaramaz şeylərdən vermək fikrində olmayın! Bilin ki, Allahın heç bir şəyə ehtiyacı yoxdur. (O, hər cür) şükər (tərifə) layiqdir!” (əl-Bəqərə, 267)

Həzrət Adəm ﷺ-ın oğulları **Habil** və **Qabil** arasında baş verən hadisə də bu xü-

susda çox ibrətamızdır:

Qabil özü ilə eyni bətndən olan bacısı ilə evlənmək istəyirdi. Habil sə bunun dinə uyğun olmadığını, digər bətndən dünyaya gələn bacılarından birini almasının zərurətini xatırlatdı. Qabil bu xəbərdarlıqla əhəmiyyət verməyərək, etdiyi hərəkətin doğru olduğunu iddia edərək sözündən dönmədi. Belə olan təqdirdə Habil kimin haqlı olduğu qənaətinə gəlmək üçün təklif etdi ki, Allaha qurban təqdim etsinlər.

O dövrdə qurban hər kəsin peşəsinə görə əlində olan malından verilirdi. Qurban edilən şeylər bir dağın zirvəsinə qoyulur, bir müddət sonra gedib baxdıqda göydən enən atəş tərəfindən yandırılıraq yox olan qurbanın Allah tərəfindən qəbul edildiyi bilinirdi.

Habilin qoyun sürünləri vardı. Qurbanlıq olaraq sürübən ən canlı və gözəl görünüşlü bir qoç seçdi. Qabil isə əkinçiliklə məşğul idi. O da cılız buğda sünbüllərindən bir dəstə bağlayıb qurbanlıq olaraq ayırdı.

Habilə Qabil aradan bir az keçdikdən sonra qurbanlarını yoxlamaq üçün onları qoyduqları yerə getdilər. Habilin qurban etdiyi qoç qəbul edilmiş, Qabilin cılız buğda dəstəsi isə olduğu kimi qalmışdı. (İbn Sad, I, 36)

Zira Allahın qatına yüksələn bəndənin təqvasıdır. Təqva üzrə yaşamayan, etiqad, əxlaq və müamilələrində ciddi problemlər olan bir adamın ibadət və əməlləri də düzgün olmaz. Əyri xətkeşlə düz xətt çəkilə bilməz. Bu səbəblə ilahi təlimatlar istiqamətində və təqva üzrə bir həyat yaşamaq şərtidir. Təqvanın gərəyi isə ibadət və xe-

yirləri “**ehsan**” səviyyəsində, yəni daima ilahi kameralar altında olduğunun şürə və idrakı ilə ən gözəl bir surətdə ifa etməyə çalışmaqdır.

Qurbana niyyətlənən bir mömin ilk növbədə tam bir ixlas duyğusu içinde olmalı, niyyətinə faniləri ortaq etməkdən diqqətlə çəkinməlidir. Qonum-qonşunun qımağından çəkinmək, cəmiyyətdəki etibarının zədələnməsindən qorxmaq kimi nəfsani qayğılarla qurban kəsməməlidir. Yeganə qayə Allahın rızası olmalıdır. Qurbanı məqbul qılacaq olan xüsusun bu xalis niyyət olduğunu heç vaxt unutmamaq lazımdır.

Həzrət Peyğəmbər ﷺ belə buyurur:

“*Qurban bayramının birinci günü Adəm oğlunun gördüyü işlərin Allaha ən sevimliyi (qurban) qanı axıtmaqdır. Qiymət günü həmin qurban buynuzları, dirnaqları və tükürləriylə gələcək. Qurbanın qanı da yerə düşmədən Allahın rizasına nail olar və (ibadəti) qəbul edilər. Elə isə qurbanlarınızı könül xoşluğu ilə kəsin!*” (İbn Məcə, Ədahı, 3; Tirmizi, Ədahı, 1/1493)

Deməli, qurbanı qəlbimizdə ən kiçik bir noqsan olmadan, əksinə, Allah sevgisi və iman ləzzətiylə, Allah üçün fədakarlıq etməyin vicdan rahatlığı ilə kəsmək lazımdır.

Digər tərəfdən qurbanlar dini həyatın nişanələrindəndir. Hər bir müsləmanın qurbana böyük əhəmiyyət və dəyər verməsi onun imanından irəli gəlir. Ayəyi-kərimədə buyurulur: “...**Hər kim Allahın ayinlərinə** (nişanələrinə) **hörmət etsə,** (bilsin ki,) **bu, qəlblərin təqyasındandır.**” (el-Həcc, 32)

Bəzi qafillərin qurban ibadətini xor görməsi və ya mənimsəməməsi -ən xəfif ifadə ilə- cəhalət, ona “qanlı bayram” kimi çirkin ad qoymaqsə sonu küfrə aparan hədsiz dərəcə təhlükəli sözlərdir. Hər bir imkan sahibi olan mömin qurban kəsmək məcburiyyətindədir. Çünkü Rəsulullah ﷺ -in bu xüsusdakı xəbərdarlığı çox dəhşətlidir:

“*Hər kim maddi imkanları əlverişli olduğu halda qurban bayramında qurban kəsməzsə, namazgahımıza yaxınlaşmasın!*” (İbn Məcə, Ədahı, 2)

Deməli, Allahın lütf etdiyi saysız-hesabsız nemətlərə rəğmən Allah üçün bir qurban

kəsməkdən boyun qaçıracaq qədər xəsis bir adamın İslam cəmiyyətində yeri yoxdur. Diniinizin qoymuş olduğu şərtləri daşyan hər bir müsəlmanın qurban kəsməyi vacibdir. Necə ki, Hz. Peyğəmbər belə buyurur:

“Ey insanlar! Hər bir ev xalqına qurban kəsmək vacibdir.” (İbn Məcə, Ədahı, 2; Tirmizi, Ədahı, 18/1518)

Qurban Ədəbi

Hər şeydən əvvəl qurbanın Allah üçün edilən bir ibadət olduğu unudulmamalı, bu mübarək günlərdə zikr, təfəkkür və şükürlə ibadət vəcdini mühafizə etməlidir. Həmçinin heyvan kəsməyi bacaranlar qurbanlarını şəxsən özləri kəsməli, qurbanın ruh və mənasını yaxından hiss etməyə səy göstərməlidirlər. **Hz. Peyğəmbər** Vida Həccində 100 qurbanından 63-nü şəxsən özü kəsmişdir. Özü kəsə bilməyənlərsə bu işi bacaran birinə vəkəlet verməli, lakin imkan varsa, heyvan kəsilərkən xüsus, təzim və ehtiram duyğuları içində yanında gözləməlidirlər.

Necə ki, **Rəsulullah** belə buyurmuşdur:

“Ey Fatimə! Qalx, qurbanının yanında ol! Unutma ki, onun qanından yerə düşən ilk damla ilə işləmiş olduğun (kiçik) günahlar əfv edilir.” (Hakim, IV, 247/7524;

Heysəmi, IV, 17; Beyhəqi, Şuab, V, 483)

Həmçinin qurbanlıq heyvanlarla da gözəl rəftar etmək, onları hürkütməmək, susuzdursa su içirdib rahatlatmaq və kəsim yerinə gözəlliklə aparmaq lazımdır. Qurbanı iti bıçaqla kəsmək və ona heç bir şəkildə əziyyət etməmək lazımdır. Əziz Peyğəmbərimiz də bıçağın heyvanların görməyəcəyi bir yerdə itilənməsini əmr etmiş və bu tapşırığı vermişdir:

“Sizdən biri heyvanını kəsəcəyi zaman o işi sürətlə görsün!” (İbn Məcə, Zəbail, 3)

“Allah hər işi ən gözəl şəkildə görməyi əmr etmişdir... (Qurban) kəsdiyiniz zaman bu işi ən yaxşı səviyyədə kəsin! Hər biriniz bıçağını itiləsin və heyvanını rahatlaşın!” (Müslim, Sayd, 57; Tirmizi, Diyət, 14/1409)

İnfaq, Mərhəmət, Qayğıkeşlik...

Qurban maldan və candan fədakarlıq mənəsi daşıdığı üçün mühüm bir infaq və mərhəmət təlqinidir. Qurbanda bəndənin payına düşən əsas qazanc da onun ehtiyac sahiblərinə verilən hissəsidir. Aşağıdakı hadisə bu gerçəyi necə də gözəl xülasə edir:

Həzərət Peyğəmbərin xanımı bir qoyun kəsmişdi. Ətləri bir çox yerə payladıqdan sonra Rəsulullah ondan geriye nə qaldığını soruşdu. **Aişə validəmiz:**

“- Yalnız bir kürək sümüyü qaldı.” -dedi.

Bu cavabı alan Hz. Peyğəmbər:

“- (Ya Aişə), demək ki, bir kürək sümüyü xaric, hamısı bizim oldu!” -buyurdu.

Qurban ətini üç hissəyə ayırmak müstehəbdır. Üçdə biri kasıblara, üçdə biri ailə üzvlərinə, üçdə biri də qonum-qonşuya, dostlara və qonaqlara hədiyyə edilir. Lakin ailəsi böyük olanlar ehtiyac olduğu təqdirdə qurbanın hamısını ailə üzvlərinə saxlaya bilərlər. Belə olduğu təqdirdə də bir neçə kasiba sədəqə vermək gözəl əməl sayılmışdır.

Həmçinin imkan sahibi olan möminlər vacib qurbanlarını öz bölgələrində kəsməli, lakin qəza, bəla və xəstəliklərin dəf olunması, Allahın lütf etdiyi nemətlərin şükrü və din qardaşlarına yardım əlini uzada bilmək üçün imkan varsa, sədəqə olaraq da qurbanlar kəsib dünyadan dörd bir tərəfindəki möhtaclara

paylamağa səy göstərməlidirlər. Zira bu gün başda Afrika olmaqla acliq və səfalətin hökm sürdüyü bir çox ölkədə milyonlarla müsəlman İslam qardaşlığının bu müstəsna təzahürünü həsrətlə gözləməkdə, hətta bu qardaşlarımızın bir qismi qurban vəsilesiylə ildə bir dəfə də olsa ət yeyə bilməyin xəyalını qurmaqdadırlar.

İstanbula ziyarətə gələn afrikalı bir dostumuz:

"- İnanın, bu qurban bayramında da yolunu gözləyən çox insan var." -deyərək, bizə məşəqqət içində qırınan o bölgədəki qardaşlarımızın dəvətini çatdırmış və din qardaşlığı məsuliyyətimizi bir daha xatırlatmışdı.

Müsəlman ruhunu inkişaf etdirərək bütün məxluqata əminlik hissi verən bir rəhmət dərgahıdır.

Dünyanın hər yerindəki din qardaşlarından özünü məsul bilən qayğıkeş insandır. Bu mübarək günlərdə sözünü etdiyimiz bu halın ən gözəl təzahürü kön'lümüzün çata bildiyi hər yerdəki qardaşlarımıza qurban vəsilesiylə bir bayram sevinci yaşada bilməkdir.

Bu səbəblə yaşadığımız mübarək günlərdə rizayı-ilahini üzərimizə daha çox cəlb etmək üçün -bir parça qurban ətiylə də olsa- yetim, kimsəsiz, kasib və çarəsizləri, xüsusilə də əsrimizin insanlığı tərəfindən Afrikada zülm görən milyonlarla din qardaşımızı könül dərgahımıza qəbul etməyə çalışaq, bununla da din qardaşlığı hüququnun tələbini ifa edək.

Unutmayaq ki, ümmətinə bir ananın övladına olan şəfqət və mərhəmətindən dəha çox mərhəmət edən Rəhmət Peyğəmbəri ﷺ həm öz adından, həm də ümmətindən gücü çatmayanlar adından qurbanlar kəsərdi. (Əbu Davud, Ədahi, 3-4/2792; İbn Sad, I, 249) Düşünmək lazımdır ki, nəbəvi tərbiyə ilə yetişən əshabi-kiram bu dövrde

yaşasayıdı, qurban ibadətini necə yüksək bir fədakarlıqla ifa edərdilər. Ümmətindən qurban kəsə bilməyənlər üçün Peyğəmbərimizin göstərdiyi o şəfqət, mərhəmət və comərdliyi bu gün Ümməti-Məhəmməd olaraq biz də -imkanlarımız nisbətində yaşamağa çalışmalıyıq. Çünkü bu cəhdimiz bizi belə bir mərhəmət sahibi olan Peyğəmbərə ümmət edən Allah-Təalaya ən gözəl şükür ifadələrindən biridir.

Haqq-Təala bizi dünyada Rəsulullah ﷺ-in mübarək izindən, axirətdə də səadət kölgəsindən ayırması. Çünkü ən böyük bayram Hz. Peyğəmbərin Həmd Bayraqı altında toplanaraq şəfaətinə nail olmaq bəxtiyarılığıdır.

Unutmayaq ki, bu dünya fədakarlıq diyarıdır. Bu fədakarlığın mükafatı olaraq Allah-Təala biz bəndələrini Darus-Salama, yəni səadət və əmin-amənliq yurdu olan cənnətə dəvət etməkdədir. Bu cənnət dəvətinə ləyaqət üçün də fani bayramları əbədiyyət bayramının sərmayəsinə çevirə bilmə fərasətiylə yaşamağımızı istəyir. **Həzrət Mövlananın** buyurduğu kimi:

"Qiyamət günü ala-bula öküzlər, yəni pis düşüncəli kafırlar və fasiqlar üçün qorxunc bir qurban bayramıdır. O gün öküzlərə (yəni Allahdan uzaq qafillərə) ölüm, möminlərə isə bayram günüdür!"

Allah-Təala qurbanlarını İbrahim ﷺ-in könlündəki fədakarlıq, təslimiyət, riza, təqva və məhəbbətdən pay alaraq kəsə bilməyi, məzlam və möhtac din qardaşlarımıza hədiyyə verərək, bayram sevincini onların da qəlblərinə yaşada bilməyi hər birimizə qismət etsin. Həqiqi bayramların səadət və sevinciylə millətimizin, vətənimizin və bütün İslam aləminin üzünü güldürsün...

Amin!

ALLAHA İMAN

Allah-Təala bütün bəndələrinə belə buyurmuşdur:
“Məndən başqa İləh yoxdur;
yalnız Mənə ibadət edin.”

Uca Rəbbimiz bu qısa əmrilə bizdən:
“Ondan başqa iləh olmadığını bilməmizi istəyir. Allaha iman edən birinin heç qopmayacaq bir qulpa yapışdığını söyləyir. Göylərdə və yerdə olan hər varlığın, istəyərək və ya istəməyərək Allaha boyun əydini, insanın da İslamiyyətdən başqa bir din axtarmamasının lüzumunu bildirir. Qıssası: Hər kəs Rəbbinə dönməlidir; hər kəs insanı yaradarkən Allahın onun qəlbinə qoyduğu din duyğusunu mənimsəməlidir.”

Çünki hər kəs Əziz Peyğəmbərimizin (s.ə.s) buyurduğu kimi, Allahın dinini qəbul edəcək bir yaradılışa (fitrətə) sahibdir. Quranı-Kərimin bir çox ayəsində;

Allaha inanıb gözəl işlər görənlərə bənzərsiz cənnət nemətlərinin veriləcəyi müjdələnir.

Allaha inanmayanların isə, dünyada və axırətdə fəlakətlərlə qarşılaşacağı bildirilir.

Allahı ən yaxşı tanıdan ayə

Allah-Təala Qurani-Kərimdə bizə bilməmizi istədiyi qədərilə özünü tanıtmışdır. Onun haqqında ən dəqiq məlumat vərən, tək Allah inancını ən açıq şəkildə ortaya qoyan ayə “Ayət əl-Kürsidir.” Peyğəmbərimiz (s.ə.s) bu ayənin Quranın ən böyük ayəsi olduğunu söyləmişdir.

Ayət əl-Kürsinin mənası belədir:

“Allah başqa heç bir iləh yoxdur.
Əbədi, əzəli varlıq Odur.
O nə mürgü, nə də yuxu bilər.
Göylərdə və yerdə nə varsa (hamısı)
Onundur.

Allahın izni olmadan (qiymətdə) Onun hüzurunda kim şəfaət edə bilər?

O, bütün yaranmışların keçmişini və gələcəyini (bütün olmuş və olacaq şeyləri) biliir.

Onlar (yaranmışlar) Allahın elmindən Onun Özünün istədiyindən başqa heç bir şey qavraya bilməzlər.

Onun kürsüsü (elmi, qüdrət və səltənəti) göyləri və yeri əhatə etmişdir.

Bunları mühafizə etmək Onun üçün heç də çətin deyildir.

Ən uca, ən böyük varlıq da yalnız Odur!” (əl-Bəqərə, 255).

Kəlmeyi-Tövhid

Bir bəndə Allaha iman etdiyini, yəni mömin olduğunu necə göstərəcəkdir?

Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in buyurduğuna görə imanın altmış və ya yetmiş qədər şöbəsi vardır. Bunların ən başında “lə iləhə illəllah” sözü gəlir.

“Lə iləhə illəllah” deyən şəxs **Allahın bir və tək olduğunu** söyləmiş olur. Bu sözə **kəlmeyi-tövhid** deyilir.

Kəlmeyi-tövhidin əhəmiyyəti və insana nələr qazandırdığı mövzusunda Allahın Elçisindən hədislər dinləyək:

“Lə iləhə illəllah deyən cənnətə girəcəkdir.

Allahdan başqa ilah olmadığını bilərək ölən cənnətə girəcəkdir.

Son sözü “lə iləhə illəllah” olan cənnətə girəcəkdir.

“Lə iləhə illəllah” deyən şəxs daha əvvəl nə edərsə-etsin, bu söz onu bir gün qurtara-caqdır.”

Allahın Gözəl Adları

Məkkəli bütpərəstlər Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-dən inandığı ilahdan bəhs etməsini istədikləri zaman Allah-Təaladan qısa şəkildə ən bariz özəlliklərilə bəhs edən İxləs surəsi nazil oldu:

“De:

O Allah birdir.

Allah (heç kəsə, heç nəyə) möhtac deyildir! (Həmi Ona möhtacdır!)

O, nə doğmuş, nə də doğulmuşdur!

Onun heç bir tayı-bərabəri də yoxdur!” (İxləs 1-4)

Qurani-Kərimdə Allah-Təalanın bəzi isim və sifətləri zikr edilmiş, **“Ən gözəl isimlər Allahındır”** buyurulmuşdur.

“Əsməi-hüsna” da deyilən o ən gözəl isimlər bu üç ayədə toplu şəkildə verilmişdir:

“O, Özündən başqa heç bir ilah olmayan, gizlini də, aşkarı da bilən Allahdır.

O rəhmlidir, mərhəmətlidir! (Allah dünyada bütün bəndələrinə rəhm edən Rəhman, axırətdə isə yalnız möminləri bağışlayan Rəhimdir!)

O Özündən başqa heç bir tanrı (məbud) olmayan, ixtiyar sahibi, müqəddəs (pak) olan, (bəndələrinə) salamatlıq, əmin-amanlıq bəxş edən, (hər şeydən) göz-qulaq olub (onu) qoruyan, yenilməz qüdrət (qüvvət) sahibi, (hamını istədiyi hər hansı bir şeyə) məcbur etməyə qadir olan, (hər şeydən) böyük (hər şeyin fəvqündə) olan Allahdır. Allah (müsriklərin) Ona qoşduqlarından (şəriklərdən) ucadır.

O, (hər şeyi) yaradan, yoxdan var edən, (hər şeyə) surət verən Allahdır. Ən gözəl adlar (əsməi-hüsna) ancaq Ona məxsusdur. Göylərdə və yerdə nə varsa (hamısı) Onu təqdis edib şəninə təriflər deyər. O, yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir!” (Həşr 22-24).

Əziz Peyğəmbərimiz Allahın ən gözəl isimlərindən (əsməi-hüsna) yuxarıda sıyalanların da içində olduğu “doxsan doq-quz” ismi saymış və bunları əzbərləyib mənimsəyənlərin cənnətə girəcəyini müjdələmişdir.

Hər şeyi edən Odur

Bir çox ayəyi-kərimələrdən öyrəndiyimizə görə,

Hər şeyi əlində saxlayan,

alıb verən,

yüksəldib alçaldan,

oldürüb dirildən sadəcə Allah-Təaladır.

Bu iki ayə yuxarıdakı fikri dəstəkləyir:

“(Ya Rəsulum!) De:

Ey mülkün sahibi olan Allah!

Sən mülkü istədiyin şəxsə verər, istədiyin şəksi yüksəldər və istədiyin şəksi alçaldarsan.

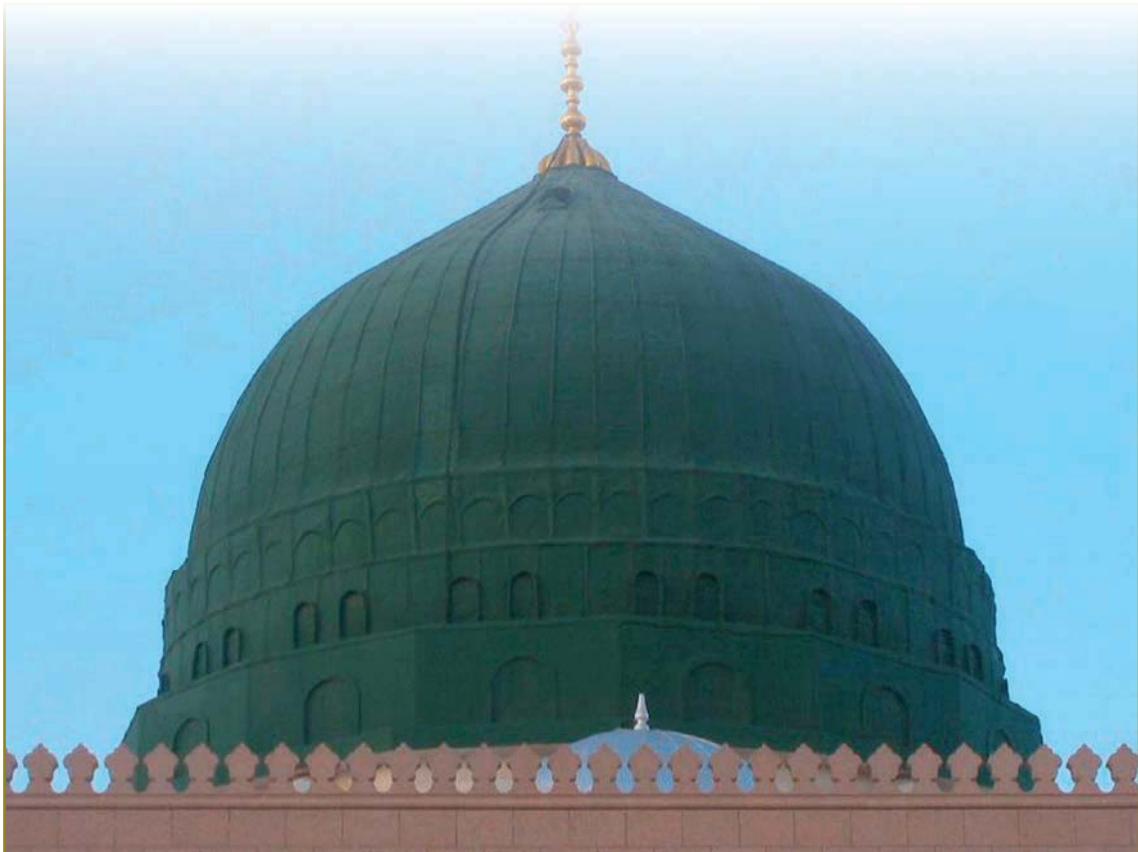
Keyir yalnız Sənin əlindədir. Həqiqətən, Sən hər şeyə qadırsən!

Gecəni gündüzə, gündüzü isə gecəyə qatarsan.

Ölüdən diri, diridən isə ölü çıxararsan.

İstədiyin şəxsə saysız-hesabsız ruzi verərsən”. (Ali-İmran 26-27)

PEYĞƏMBƏR TƏBƏSSÜMÜ

Islam gündəlik həyatla uzlaşan dindir. Xəyal dünyasında qanad çırpıb uçmaz. O, insanla həqiqi, real həyatda birgə addımlayalar...

İnsanlara mələk gözüylə deyil, yeyib-içən və bazarlarda alış-veriş edən insan övladı kimi baxar. Buna görə də İslam insanların bütün sözlərinin zikr olmasını və boş vaxtlarının hamisini məsciddə keçirmələrini fərz qılmas, onları Allahın xəlq etdiyi fitrətdən ayırmaz. Allah insanı deyib-gülən, təbəssüm edən və sevincini paylayaşan bir xarakterdə xəlq etmişdir. Məhz bu baxımdan Hz. Peyğəmbərin

(s.ə.s) həyatı ideal insanlıq üçün parlaq bir nümunədir.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) yalnız olduğu zamanlarda namazını uzun qılar və ağlayardı. Hətta qiyamda durmaqdan ayaqları şışərdi. Heç kəsi Allah haqqının önünə keçirməzdi. Allahın hüququ onun həyatında birinci dərəcəli idi. Ancaq insanlarla bərabər olduğu zaman onlar kimi bir insan idi. Onlarla birgə sevinər, dərdlərinə ortaq ola, haqq olmaq şərtilə zərafat edib təbəssüm edərdi. Bu səbəblə də Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) həyatının bəzi anlarında içində yalan olamayan zərafatlar

edib təbəssüm buyurması təəccüblü qarşılanmamalıdır.

Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) həyatında heç zaman, ən ağır anlarda belə qaba, qəliz və sərt ürəkli olmamışdır.¹

Həz. Peyğəmbərin -səllallahu əleyhi və səlləm- zarafatları həqiqətdən ibarət olardı.

Burada İslam alimlərinin zarafat etmək haqqında olan fikirlərini qeyd etmək yərində olar:

İmam Qəzali bu haqda belə demişdir: Sən sual verə bilərsən ki, Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) və əshabələrinin zarafat etməsi haqqında rəvayətlər vardır. Elə isə nə üçün bu qadağan edilir? Cəvbim belədir: Əgər sən də Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) və yoldaşları kimi özünə hakim olmayı bacarırsansa, yəni zarafatının ancaq həqiqətdən ibarət olacağına, bir qəlbi incitməməyə, ifrata qaćmamağa diqqət edəcəksənsə və zarafati nadir hallarda edəcəksənsə, sənin üçün də zarafat etməkdə bir problem (günah) yoxdur. Ancaq inasanın davamlı olaraq zarafat etməsi, bunda ifrata qaćmağı peşə halına götirməsi və sonra da bu hərəkətini Həz. Peyğəmbərin (s.ə.s) əməli ilə dəlilləndirməsi böyük bir xətadır...

İmam İbn Hecər Heysəmi demişdir: "Zarafatlaşmaq şəri çərçivədə olduğu təqdirdə kamilliyə zidd deyildir, əksinə, onun nişanəsi və tamamlayıcısıdır. Belə ki, edilən zarafat doğru və haqq olmaq şərtilə zəif qəlblərə ülfət və əlac olacaq, onlara fərəh və dostluq qatacaqdır. Həz. Peyğəmərin (s.ə.s) zarafatları da məhz belə idi. Bəzi səhabələri ilə daha da yaxın olmaq üçün aralarında zarafatlaşmalar müşahidə olunardı..."

***

Əbu Hüreyrədən (r.a):

Bir dəfə səhabələr Həz. Peyğəmbərə (s.ə.s) dedilər: "Ey Allahın Peyğəmbəri, sən də bizimlə zarafat edirsən?!" Buyurdu ki: "Mən zarafat edəndə də yalnız haqqı söy-

Zarafatlaşmaq şəri çərçivədə olduğu təqdirdə kamilliyə zidd deyildir, əksinə, onun nişanəsi və tamamlayıcısıdır. Belə ki, edilən zarafat doğru və haqq olmaq şərtilə zəif qəlblərə ülfət və əlac olacaq, onlara fərəh və dostluq qatacaqdır. Həz. Peyğəmərin (s.ə.s) zarafatları da məhz belə idi. Bəzi səhabələri ilə daha da yaxın olmaq üçün aralarında zarafatlaşmalar müşahidə olunardı...

ləyirəm."² Burada Həz. Peyğəmbərin zarafatlarından birini sizinlə paylaşırıq.

***

Ənəs ibn Malikdən (r.a):

Səhrada yaşayan və Həz. Peyğəmbərə (s.ə.s) tez-tez hədiyyə göndərən Zahir ibn Həram adlı bir şəxs vardi. Sima olaraq bir o qədər də xoşagəlimli deyildi. Həz. Peyğəmbərin (s.ə.s) isə ona məhəbbəti vardi. Bir gün Zahir bazarda mal satarkən Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) ona arxadan yaxınlaşıb gözlərini (əlləri ilə) bağladı. Zahir dedi: Ey, kimsən? Burax məni! Arxaya çevrildiyində bunu edənin Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) olduğunu gördü. Tanıyan kimi də, belini Həz. Peyğəmbərin (s.ə.s) sinəsindən ayırmadı. Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə deyirdi: "Bu köləni kim satın alar?" Zahir isə: Ey Allahın Rəsulu, mən yaxşı qiymətə satılmayan bir malam, deyirdi. Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) isə ona belə deyirdi: "Xeyr, sən Allah qatında çox qiymətlisən."³

1. Ali-İmrən, 159

2. Tirmizi, Birr vəs-Sila, 1990;

Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, 8462.

3. Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, 12669; Əbu Yəla, Müsnəd, 3456; Əbdurrəzzaq, Müsənnəf, 19688.

ZAVALLI ATA

B u həyatda elə çətin vəziyyətlərə qarşı-qarşıya qalırıq ki, hansı cəbhədən mövqe bildirməyimizi unuduruq yavaş-yavaş. Bir yolda yüzlərlə fərqli istiqamət görünür gözümüzə. Hara gedəcəyimizi, nə üçün gedəcəyimizi unudub, ayağım hara başım da ora fəlsəfəsinə əməl edirik. Bunun səbəbini isə hərəmiz bir problemimizdə axtarıraq. Özümüzü haqlı çıxardacaq yüzlərlə əsassız dəllilər ortaya qoyaraq, davranışımıza problem yaradan səbəbimizi əsaslandırmağa çalışırıq. Ancaq mənə elə gəlir ki, bizim social problemlərimiz yaşam tərzimizin və davranışlarımızın bütün sahələrinə təsir edib. Həddindən artıq ehtiyac içərisində yaşayanlar həddindən artıq bolluq içərisində yaşayanların məsxərəsinə çevrilib. Günü günə çətinliklə calamağın qorxusu dünəni düşünməməyimizə, sabaha nifrət etməyimizə gətirib çıxarıb. Sabah da bu acı günü yaşayacağıq deyə, qorxa-qorxa açırıq sabahlarımızı. Gözümüzdə hər zə-

rəni filə çevirib müşkullərin girdabında itiririk özümüzü. Qardaşın qardaşa güvəninin itdiyi bir zamanda yaşayıraq arṭıq. Bir-birimizin ayağının altını qazib, öz ayağımızın altına yiğiriq ki, boyumuz hamdan yüksək görsənsin. Bəlkə bizi ətraf-dan yaxşı görüb qiymət verərlər.

Süni təbəssümlər, yalan vədlər, bir anlıq sevgilər hər şeyin dadını damaqlarda qoyub. Sanki insanlar vəhşiləşib. Doğmalar yadlaşış, bizə əziz olan insanlar düşmənə چəvrilib. Analar körpələrini bətnlərində ölümə, övladlar valideynlərini ahil yaşlarında tənhalığa məhkum edir.

Bu hələ hamısı deyil. Deyiləcək o qədər söz, yazılıacaq o qədər dərd var ki, yazmaqla qurtarmaq olmaz bunları. Uzun sözün qıçası, gəlin sizə bu günlərdə başıma gələn bir əhvalatdan danışım. Bəzi insanların var-dövlət sərxoşluğunda özünü itirib vəhşiləşməsindən, bəzilərinin də ehtiyac-lar içərisində boğularaq acızləşməsindən.

Bəli, adı günlərdən bir gün idi. Hər gün

olduğu kimi yolda tıxacla qarşılışmayım deyə işdən bir saat gec çıxmışdım. Kitab çantamı əlimdə yavaş-yavaş yelləyə-yelləyə bir az yorğun, bir az da fikirli halda avtobus dayanacağına tərəf gedirdim. Saat altıdan bir saat keçdiyinə görə yolda bir o qədər maşın yox idi. Yolun qıraqında mənim kimi işdən evə qayıdan, yorğunluğun əlamətləri üzlərindən görünən piyada insanlar da az deyildi. Uzaqdan, yolun aşağısından yuxarı doğru irəliləyən iki nəfəri görmüşdüm. Biri saçları kifayət qədər ağarmış bir kişi, yanındaki isə 13-14 yaşlarında bir qız uşağı idi. İlk baxışdan baxanda da görmək olurdu ki, kişi orta yaşı olmasına baxmaya-raq çətin həyat şəraitində saçı ağarmış və qaməti öz qəddini əymışdı. Mənə elə gəldi ki, bu dərdli adam əlindən möhkəm bir şəkildə yapışan yanındakı körpə qızın atasıdır. Ata və qızı yolun qıraqında yavaş-yavaş öz yollarını gedirdilər. Birdən səs eşitdim. Həm tappilti, həm də uşaq qışqırığı. Bir an keçdikdən sonra qara (s klass) mersedesin içərisindən ağlayan qız uşağına və uşağın əlindən tutub hadisəyə heyrətlə baxan bicarə ataya ünvanlanan nalayıq söyüşlər. Bəli bu qara mersedesin sürücüsü canından çox sevdiyi maşınının təkərini palçıqdan qaçırmış üçün öz yoluyla gedən körpə qızın üstünə sürüb qızı vurmaşdı. Xoşbəxtlikdən qızı heç bir şey olmamışdı. Ancaq qorxu və qolunun ağrısından tir-tir əsir, iç-in-için ağlayırdı. Atası sükut içərisindəydi. Qızını bağırına basmışdı. Mersedesin sürücüsü günahkar olduğu halda ona ağlina gələni deyir, o isə bağışla deməklə kifayətlənirdi. Sanki uşaq gedib onun maşını vurmuşdu. Göbəyinin böyüklüyündən sükanın arxasından çıxa bilməyən sürücü öz təhqirlərini elə maşının içərisindən yağırdırırdı. Sonda isə mersedesin sürücüsünə bağışla sözündən başqa bir söz deyə bilməyən ata, çarəsiz

*Süni təbəssümlər, yalan vədlər,
bir anlıq sevgilər hər şeyin dadını
damaqlarda qoyub. Sanki insanlar
vəhşiləşib. Doğmalar yadlaşış, biza
əziz olan insanlar düşmənə çevrilib.
Analar körpələrini bətnlərində
ölümə, övladlar valideynlərini ahil
yaşlarında tənhalığa məhkum edir.*

bir şəkildə qızının əlindən bərk-bərk tutub hadisə yerində uzaqlaşdı.

Bu hadisə mənin gözümün qarşısında baş vermişdi. O gecə səhərə qədər yata bilmədim. İnsanların insanlara qarşı bu qədər laqeyd olduqlarını başa düşə bilmirdim. Öz-özlüyümüzə atanı günahlandırdırdım. Heç olmasa bir söz də o deyəydi kaş. Ancaq sonradan ataya haqq qazandırdım. Pulsuzluq insanı o qədər sixir ki, haqlı olduğun halda haqqını tələb edə bilmirsən. Günahın olmadığı halda həm günahkar olursan, həm də sənə yağıdırılan təhqirləri eşitməməzlikdən gəlirsən. Əks təqdirdə yenə ziyana uğrayan sən olacaqsan.

Hörmətli oxular! İnsan oğlu çox qəribədir. Həqiqi gücün və hakimiyyətin var-dövlətdə, maşında, vəzifədə olmadığını tez unudur. Bunlar hər biri keçici, insanlıq isə əbədidir. Bu gün qara mersedes səndə, sabah vurub təhqir etdiyin o qızçığazın atasında ola bilər. Kasib və ya kimsəsiz olduqları üçün təhqir yox, insanlara insan olduqları, ən azından bizdən biri olduqları üçün dəyər verək. İnsanların hafizəsində əbədi nifrət obyektinə çevrilən qara mersedes sürücüsü kimi yox, qızını mərhəmətlə bağırına basaraq səssiz və sədasız bizdən uzaqlaşan ata kimi qalmağı bacarmalıyıq. Necə ki, mənim hafizəmdə o gündən belə qaldı...

SƏMƏRQƏND

Islam şəhərləri arasında özünəməxsusluğunu ilə seçilən bu tarixi şəhər Özbəkistanın cənubunda Zərəfşan çayıının vadisində, Daşkənddən 275 kilometr cənub-qərbdə yerləşir. Əhalisi 566 min nəfərdir. Özbəkistanın ikinci böyük şəhəridir. Onun yaşı Babil və Roma şəhərlərinin yaşı ilə müqayisə oluna bilər. Bəzi mənbələr onun yaşıının 2500 il olduğunu göstərir.

Səmərqənd ölkənin mühüm sənaye mərkəzlərindən biri kimi tanınır. Əsasən avtomobil, toxuculuq, yeyinti sənayesi, traktor hissələrinin istehsalı, gübrə karxanaları şəhərin gəlir mənbəyidir. Təhsil sahəsində isə məşhur Səmərqənd Universiteti ilə tanınır. Demək olar ki, Teymurləng zamanından qalan tarixi abidələrləri ilə (Bibi-xanım məscidi və məqbərəsi, 1399-1404; Teymurləngin Guri Əmir adlı türbəsi, Uluğbəyin türbəsi, 1405; və s.) məşhurdur.

Qədim zamanlardan bəri insanların məskəni olan Səmərqənd e.ə. 329-cu il-

də Böyük İsgəndər, eramızın 712-ci ilində ərəblər tərəfindən fəth edilmişdir. Müsəlmanlar 751-ci ildə əsir alınmış چinlilərdən kağız istehsalının sırrını öyrənib İslam dünyasında ilk kağız karxanasını Səmərqənddə tikmişdilər. Kağız istehsalı buradan bütün Ərəb xilafətinə, sonralar isə Avropaya yayıldı. Samanilər dövründə Səmərqənd iqtisadi baxımdan olduqca inkişaf etdi. Daha sonra Qaraxanlıların, Xarəzmşahların əlinə keçdi. 1220-ci ildə Çingiz xan tərəfindən yandırılıb viran edilən şəhər XIV əsrin sonunda məşhur fateh Əmir Teymurun nəhəng imperiyasına daxil edildi. Şəhər tezliklə genişlənməyə başladı. Teymurləngin əmri ilə Səmərqəndin paytaxt elan edilməsi ilə yenidən inkişaf etdi və iri mədəniyyət mərkəzinə çevrildi. 1499-cu ildə Şeybani özbəklər tərəfindən işğal olunub paytaxt edildi. XVI əsrədə Şeybənilər paytaxtı Buxaraya köçürüdlər və Səmərqəndin əhəmiyyəti azalmağa başladı. Nadir şahın bu-

raya hücumu sakinlərinin çoxsunu şəhəri tərk etməyə məcbur etdi. 1868-ci ildə Rusiya imperiyasının tərkibinə girdi və 1888-ci ildə buraya dəmir yolu çəkildi və yenidən

böyük iqtisadi mərkəzə çevrildi. 1925-1930-cu illərdə Özbekistan Sovet Sosialist Respublikasının paytaxtı olmuşdur.

Bu şəhəri şairlər və tarixçilər "Şərqiñ Roma"sı, "Göylər altında olan ən gözəl şəhər", "Şərq İslamının mirvarisi" adlandırmışlar. Bibi Xanım Məscidi, Registan meydani, Qur-Əmir mavzoleyi şəhərin ən möhtəşəm memarlıq abidələrindəndir. Mavzoleydə Əmir Teymurdan və Məhəmməd Sultandan başqa Uluğbəy, Miranşah, Şahruخ xan və Əmir Teymurun mənəvi müəllimi Mir Səid Baraka da dəfn olunmuşlar. Uluğbəyin hakimiyyəti dövründə Əmir Teymurun qəbrinin üzəri tünd yaşıl rəngli hade (jade-metamorfik, bəzək daş) daşı ilə örtülmüşdür.

Əmir Teymur öz paytaxtını gözəl, qeyri-adı, ecazkar, digər şəhərləri kölgədə qoymacaq şəhər kimi görmək arzusunda idi. O, hətta şəhərin ətraf kiçik kəndlərinə Bağdad, Dəməşq, Qahirə adlarını qoyaqlaş Səmərqəndlə müqayisədə bu böyük şə-

hərlərin cilizliyini vurğulamaq niyyətində idi. Paytaxtın mərkəzində isə möhtəşəm Bibi-Xanım türbə-məscidi səmaya ucaldıldı. Bu məscid Teymurilər dövlətinin baş məbədi hesab olunurdu. Bibi-Xanım məscidi təkcə Səmərqəndin və Özbəkistanın deyil, bütün İslam Türkistanının tanınmış tarixi məscididir. Məscidin tikinti işləri 1399-cu ildə Teymur Hindistan yürüşlərindən qayıtdıqdan sonra başlamış və 1404-cü ildə bitmişdir. 1404-cü ildə Səmərqənddə olmuş ispan səfir Ruis Qonsales de Klavixonun sözlərinə görə, şəhərin baş məscidi "hökmdar Teymurun bu vaxtadək tikdirdiyi ən gözəl abidədir." Orta əsr tarixçisi isə qeyd edir ki, Bibi-Xanım məscidi hündür minarələrinin üzərində bütün dünyaya meydan oxuyur. Əfsanəyə görə, Teymurun sevimli həyat yoldaşı Bibi-Xanım bu məscidi öz hökmərənin növbəti yürüsdən qayıtması şərəfinə hədiyyə olaraq tikdirmək qərarına gəlir. Məscidin inşası üçün imperiyanın ən yaxşı memarı dəvət olunur. Hətta azəri, fars, hindli memar, rəssam və nəqqəşlardan ibarət 100 nəfər məşhur ustalar işə cəlb edilir.

Məscidin inşası Teymur şah yürüslərdə olarkən aparılırdı, ancaq tikinti əmrini o özü şəxsən, 1399-cu ildə, Hindistandan zəngin qənimətlə qayıtdıqdan sonra vermişdi. Məscidin inşasına nəzarət etməyi Teymur əvvəlcə 2 saray əyanına tapşırmışdı. Bu tapşırığa məsuliyyətlə yanaşmadıqlarına görə, hər ikisi edam olunduqdan sonra bu işi xanımına həvalə etdi.

Məscid-sarayın həyətində böyük məmər Quran yerləşir. Səmərqəndin digər möcüzəsi olan Registan kompleksi şəhərin ürəyi sayılır. Burada üç mədrəsə Uluğbəy mədrəsəsi (1417-1420), Şer-Dor Bəy mədrəsəsi (1619-1636), Tilya-Kori Bəy mədrəsəsi (1646-1660) yerləşir.

Sonralar Şərqiñ bir çox şəhərlərində Bibi-Xanım məscidinin motivləri əsasında obrazı yaradılmış məscidləri ucaldıldı. Bu böyük məbəd xarabalıqlar şəklində qalسا da, əsrlər boyunca Mərkəzi Asiya memarlığının inkişafına zəmin yaratdı.

BEYİN GÜCÜ

“Yaddaşım zəifdir”, “oxuduqlarım yadında qalmır”, “oxuyanda fikirlərim dağılır”, “diqqətsizlik problemim var” və bənzər şikayətləri eşitmədiyimiz gün demək olar ki, yoxdur.

Bunlardan əlavə stress, sadə və önemləsiz şeylərə tez əsəbiləşmə, zehni yorğunluq və dağınıqlıq da tez-tez eşitdiyimiz və ya yaşadığımız problemlərdəndir.

Yuxarıda sadalanan problemlərdən azad olmaq və daha rahat və xoşbəxt yaşaya bilmək üçün dərman firmaları bir-birinin ardınca bu problemləri həll edəcək fərqli dərmanlar təklif edirlər. İnsanlar da reklamların təsiri ilə əziyyət çəkmədən və tez bir zamanda bu problemləri həll etmək və istədikləri kimi yaşaya bilmək üçün bu təklif olunan dərmanları alır və qəbul edirlər. Amma bu təklif olunan “effektli” dərmanlar problemi kökündən həll etmir, edə bilmir, sadəcə olaraq müvəqqəti bir

dəyişiklik və gələcək üçün də əlavə problemlərin yaranmasına şərait yaradır.

Əslində isə beynimizə ən azı mobil telefonumuz, ya da avtomobilimizə verdiyimiz diqqətin az bir hissəsini versək bu problemlərlə üzləşmərik və ya var olan problemlərin həllinə daha sağlam forma-da nail ola bilərik. Bu, çox da çətin olmayan bir şeydir.

Aşağıda qeyd edəcəyimiz metodlardan istifadə etsək, bir müddət sonra dəyişikliyi özümüz də görəcək və şikayətlərə son verə biləcəyik.

Bütün bunlara nail olmaq bilmək üçün ilk önce təyin etməli olduğumuz iki xüsus var:

- Beyin gücünü, beynin aktiv işləməsini zəiflədən (yaddaş zəifliyi, konsantrasiya əskikliyi, aydın düşünə bilmə, stress, tez əsəbiləşmələrə və s. səbəb) nələrdir?
- Beyni gücləndirmək və potensialından maksimum istifadə edə bilmək üçün nələrə ehtiyacımız var?

Hər iki suala cavab olaraq bu sahə ilə ciddi məşğul olan mərkəzlər, araşdırmaçılar və ekspertlərin sadə, lakin effektli təklifləri var. Bu təkliflərə riayət olunduğu təqdirdə arzuolunan nəticə qəçinlməzdir.

Beyin gücünü zəiflədən səbələr əsasən aşağıdakılardır:

- Yuxusuzluq.

Yuxusuzluq beyinin performansını aşağı salan ən təhlükəli problemlərdən biridir. Həddindən çox yatmaq da beyin üçün zərərlidir. Əsas olan nə qədər çox yatmaq deyil, necə yatmaqdır.

- “Fast Food” qidalar.
- Stress, gərginlik və xəyal qırıqlığı.

Araşdırmaçılara görə stress beyni kiçildir. Uzunmüddətli stress yaşayanlarda beyinin effektiv işləmə funksiyası böyük ölçüdə zəifləyir. Uzunmüddətli qorxu, narahatlıq və depressiya beyinə ciddi zərərlər verir.

- Kirli hava, boyaq və civə

Beyin oksigenə çox ehtiyacı olduğu üçün, kirli havadan da tez təsirlənir. Civə beyin hüceyrələrini öldürən zərərli kimyəvi maddələrin ən təhlükəlilərindəndir.

- Spiritli içkilər və siqaret
- Xəstəliklər və həddən artıq dərman qəbul etmək.

Beyinin sağlamlığı ümumi bədənin sağlamlığı ilə birbaşa əlaqəli olduğundan sağlam beyinin sağlam bədənə ehtiyacı var. Xəstəliklər zamanı qəbul edilən dərmanlar xəstəliyə xeyri olduğu halda beyinə zərər verə bilir. Bunun üçün dərmanları qəbul etməzdən əvvəl beyinə təsiri ilə bağlı həkimlə məsləhətləşmək vacibdir.

- Cib telefonu.

Cib telefonunun zərərləri ilə bağlı qəzetlərdə, televiziya verilişlərində yəqin çox oxuyub eşitmisiniz. İstifadəsi qəçinlməz olduğundan heç olmasa zərərlərini ən aza endirməyə çalışmalıyıq. Mütəxəssislərin təklifləri bunlardır: telefonla danışığın birinci yarısını sağ qulağınızla həyata keçirirsinizsə, ikinci yarısında üstünlüyü sol

qulağınıza verin. Telefonunuzu ilk zəngdə açmayıb, bir neçə saniyə sonra açın. Mümkün mərtəbə qulaqcıqlarla danışın. Siqnal gücü daha da gücləndiyi üçün mümkün olduqca avtomobildə gedərkən danışmayın.

- İfrat dərəcədə səliqəli və ya ifrat dərəcədə səliqəsiz olmaq.

Beyin bəzi şeylərin müəyyən, bəzilərininsə qeyri-müəyyən olmasını sevir. Hər şey nizam-intizamlı olduqda monotonluqdan, dağınıq olduqda isə stressdən yorular. Bəzi şeylərin sabit, bəzilərinin isə dəyişik olduğu həyat onun üçün idealdır. Monotonluğun beyin gücünü necə yorub zəiflədiyinin ən güclü isbatı insanların hipnoz edilmədən öncə davamlı olaraq eyni və sabit bir şeyə baxdırılmalarıdır.

- Sarsıcı idman növləri və fiziki zərbələr.

Yumşaq bir tərkibdən olan beynimiz sərt hərəkətlər nəticəsində qafatasının daxili sümüyünə dəyərək zərər görür. Beyinə faydalı idmanlar mütəxəssisi Dr. Daniel Armen bu nəticəyə gəlib: “Qolf yaxşıdır, tennis möhtəşəmdir, stolüstü tennis dünyanın ən yaxşı idmanıdır. Futbol, boks və Amerikan futbolu beyin üçün zərərlidir. Bəzi araşdırmaçılara görə rock konsertlərində başı sürətli şəkildə önərəxaya doğru hərəkət etdirmek də beyinə zərər verir.

- Şəkər

Beyin qlükoza ilə çalışsa da sənayedə hazırlanmış şəkərlər beyinə zərər verir. Meyvələrdən alınan şəkər beyin üçün daha faydalı olduğu halda emal olunmuş şəkərin çox istehlak edilməsi beyində təxribata yol açır.

Növbəti yazıda beyin gücünü artırmanın üsullarından söz açacaqıq.

Məqalənin hazırlanmasında Mumin Sekmanın “Hər Şey Beyində Başlar” adlı kitabından istifadə olunub.

QURBANLA BAĞLI BƏZİ MƏSƏLƏLƏR

Sual: Qurban bayramında qurban kəsmək kimlərə vacibdir?

Cavab: Hər bir şəxsin qurban kəsməklə məsul olması üçün tələb olunan şərtlərin həmin şəxsdə olmasına “qurbanın vaciblik şərtləri” deyilir. Bu şərtlər dördür: 1) Müəyyən maddi gücə sahib olmaq, 2) Müsəlman olmaq, 3) Ağlı başında olmaq və yetkinlik çağına çatmaq, 4) Yolcu olmamaq. Odur ki, qeyri-müsəlmanlara, ruhi xəstələrə, kiçik uşaqlara, yolcuya və yoxsullara qurban kəsmək vacib deyildir. Bundan əlavə qeyd etmək lazımdır ki, qurban kəsməyi vacib edən zənginliyin ölçüsü, zəkat və fitrə sədəqəsində lazım olan zənginlik ölçüsü ilə eyni olmaqla insanın borcları, təməl ehtiyaclarından başqa 20 misqal qızılı və ya bu dəyərdə pula, yaxud da ticarət malına sahib olmasıdır. Lakin qurban mövzusunda varlı olduqdan sonra bir ilin keçməsi şərti olmamaqla yanaşı, sahib olunan malın çoxalan (name) növündən olması da vacib deyildir. Belə olan təqdirdə, bayram günlərində borclar çıxıldığdan və bir il üçün orta hesabla ailə xərcləri çıxıldığdan sonra geridə 80 qr qızıl və ya bu dəyərdə pulu, ya da ticarət malı olan hər bir kəs qurban kəsməklə məsuldur. Bu şərtləri daşımadığı halda qurban alma gücü olan və ya daha sonra verəcəyinə əmin olan şəxs nisyə alsa da qurban kəsə bilər.

Sual: Qurban bayramı ərəfsində bəzi şəhər və rayonlarımızda qurban əti adı ilə satılır. Bu nə dərəcədə doğrudur?

Cavab: Qurban sırf Allah üçün niyyət edilərək kəsilməli və Hz. Peyğəmbərin sünnəsinə müvafiq şəkildə paylaşıdırılmalıdır. Odur ki, qurban kəsən şəxsin qurbanın əti başda olmaqla heç bir hissəsini – dərisindən tutmuş baş-ayaqlarına qədər sata bilməz. Hətta qəssaba bundan zəhmət haqqı da verilməsi düz deyil. Hz. Əlidən belə dediyi rəvayət edilmişdir: “Rəsulullah (s.ə.s) dəvələr qurban kəsilərkən başında dayanmağımı, dərilərini və bellərindəki cullarını paylaşırmagımı əmr etdi və onlardan hər hansı şeyi qəssaba zəhmət haqqı kimi verməyi mənə qadağan etdi; *“qəssabin pulunu biz özümüz verərik”* buyurdu.” (Müslim, Həcc, 348; Əbu Davud, Lüqətə; Darimi, Mənasik, 89). Lakin qurban kəsən şəxs öz qurbanından ehtiyacı olanlara payladıqdan sonra həmin ehtiyacı olan şəxs aldığı qurban payını ətdən daha çox pula ehtiyacı olduğu təqdirdə sata bilər.

Sual: Nəzir deyilmiş qurbanı Qurban bayramı günü kəsmək olarmı?

Cavab: Qurban bayramı günlərində kəsilən qurbanın başqa ibadət niyyəti ilə kəsilən digər qurban növləri də vardır. Nəzir, əqiqə, qiran və təməttö həccisi edənin kəsdiyi şükür qurbanı, həcdə ehram qadağalarına tabe olmayanların kəsdiyi cəza və kəffarə qurbanı bunlar arasındadır. Əgər bir şəxsin nəzir (əhd) qurbanı varsa, sözügedən əhd qurbanını

qurban bayramı günlərində kəsməsi caizdir. Amma kəsilən bu qurban İslayıl qurbanı yerinə keçməz. Vurğulamaq lazımdır ki, nəzir olaraq kəsilən qurbanın ətindən nəzir edən şəxs başda olmaqla onun ana, ata, baba, nənə, uşaq, nəvə və arvadı kimi baxmaqla məsul olduğu şəxslər yeyə bilməz. Əgər yesələr, yediklərinin qiymətini yoxsullara bağışlamalıdır. Nafilə olaraq kəsilən qurbanın ətindən isə, sahibi və baxmaqla məsul olduğu şəxslər yeyə bilər.

Sual: Bəzi rayonlarımızda hər il qurban kəsərkən ailə üzvlərindən birinin adına kəsmə adəti var. Belə bir şey caizdirmi?

Cavab: Cəmiyyətimizdə adət kimi formalaşan bu anlayışın istinadı Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) müxtəlif tətbiqatıdır. Ailə fərdlərindən hər hansı biri qurban kəsmək ibadətini yerinə yetirdikdə, onların hamısına kifayət etdiyinə dair hədislər vardır. Belə ki, Mihnəf İbn Süleymin (r.a) rəvayət etdiyi bir hədisdə qeyd olunur: "Hz. Peyğəmbərlə birlikdə dayanmışdıq. Onun belə dediyini eşitdim: "Ey insanlar! Hər ev xalqına, hər bir il üçün bir qurban vacibdir" (Tirmizi, Ədahı, 18). Bundan əlavə Hz. Peyğəmbərin kök, buynuzlu və aq-qara iki qoçu, birisi ümməti adına, digərini də özü və ailə fəndləri adına kəsdiyti rəvayət edilmişdir (Bax. Buxari, Həcc, 117, 119; Əbu Davud, 4; Tirmizi, Ədahı, 2; İbn Mace, Ədahı, 1). Əbu Əyyub əl-Ənsari (r.a) Əta İbn Yəsərin Rəsulullah (s.ə.s) dövründə qurbanların necə kəsildiyini soruşduqda belə cavab vermişdir: "Hər bir kəs bir qoyunu özü və ailə fəndləri adına kəsər, ətindən yeyərlər və başqalarına da yedirərdilər. (bax. Tirmizi, Ədahı, 10)

Sual: Qurban əti neçə hissəyə bölünməli və necə paylanmalıdır?

Cavab: Qurban ətinin üç hissəyə bölünməsi müstəhəbdır. Bunlardan bir hissəsi qurban sahibi və baxmaqla məsul olduğu şəxslər tərəfindən istifadə edilir. İkinci hissəsi varlı olsalar da arvad, dost və qohum-əqrabaya pay verilir. Üçüncü hissəsi isə qurban kəsə bilməyən yoxsullara paylanır. Dəlil Kitab və Sünətdir. (Həcc, 28; Həcc, 36)

İbn Abbas (r.anhumə) Hz. Peyğəmbərin qurbanı ilə əlaqədar bunu rəvayət etmişdir: "O, üçdə birini ailə fəndlərinə yedirər, üçdə birini yoxsul olan qonşularına yedirər, geri qalan üçdə birini də sədəqə verərdi. Bununla birlikdə orta vəziyyətdə olan qurban sahibinin, baxmaqla məsul olduğu şəxslər çox olarsa, qurban ətini onlara saxlaması məqsədə uyğundur.

Sual: Qurban niyyəti ilə alınan heyvan hər hansı problemlər səbəbilə bayram günlərində kəsilməzsə, nə etmək lazımdır?

Cavab: Fiqh kitablarında qeyd edildiyinə görə, qurban bayramında kəsilmək üzrə satın alınmış qurbanlıq heyvan hər hansı bir səbəbdən kəsilmədən bayramın dördüncü günü də günəş bataraq keçərsə, əgər bu heyvan mövcuddursa özü, istifadə edilibsə qiyməti yoxsullara sədəqə olaraq verilməlidir. Odur ki, növbəti ilə təxirə salınması düzgün deyildir.

ELM SAHİBİNİN DƏYƏRİ

Əgər (bunu) bilmirsinizsə, zikr (kitab, elm) əhlindən soruşun! (Ən-Nəhl, 43)

Dünyanı istəyən elma sarılsın, axırəti istəyən elma sarılsın, həm dünyani, həm də axırəti istəyən yenə elma sarılsın. (Tirmizi, Dəavat, 68)

Elm adamları bir cəmiyyətin qəlbindir. Onlar olmadan cəmiyyət yaranıb. Hər dövrdə, hər mədəniyyətdə, hər cəmiyyətdə elm və elm adamlarına böyük əhəmiyyət verilmişdir. Çünkü insan fitrəti etibarı ilə elm və elm adamlarına möhtacdır. İslam dini və budinin ortaya qoyduğu İslam mədəniyyətində də elm və elm adamlarına yüksək qiymət verilmişdir. Qurani-Kərimdə və Peyğəmbərimizin hədislərində, həmcinin İslam dininə mənsub alimlərin, filosoflarının, hikmət sahiblərinin və digərlərinin sözlərində bu həqiqət təkrar-təkrar dilə gətirilmişdir. Belə ki, müqəddəs kitabımız Qurani-Kərim “Allah da sizdən iman gəti-rənlərin və (xüsusilə) elm bəxş edilmiş kimsələrin dərəcələrini ucaltsın” (Əl-Mücadilə, 58/11) buyuraraq elm adamlarının dəyərini ortaya qoymuşdur.

Quranda elm və elm adamlarına verilən dəyər barədə bir çox ayə vardır. İslam aləminin yetişdirdiyi ən böyük alimlərdən biri olan və yeni bir dövrün başlanğıcına imza atan Qəzali Ehyau-Ülumid-Din adlı əsərinin “Elm” fəslində bu cür ayələri toplamış, bu ayələrlə yanaşı sözügedən mövzudakı

hədislərə, İslam alimlərinin, filosofalrının və digərlərinin sözlərinə yer vermişdir.

O, Ali-İmran surəsinin 18-ci ayəsi olan “**Allah Özündən başqa heç bir tanrı olmadığına şahiddir. Mələklər və elm sahibləri də haqqə-ədalətlə boyun qoyaraq (haqqə tapınaraq) o qüvvət, hikmət sahibindən başqa ibadətə layiq heç bir varlıq olmadığına şəhadət verdilər**” ayəsinin elm adamlarının Allah dərgahındakı dəyərini göstərdiyini söyləyərək belə deyir: “Allah-Təala Özündən başqa tanrı olmadığına əvvəlcə Özünü, sonra mələkləri, sonra da elm sahiblərini şahid göstərdi.”

Daha sonra İmam Qəzali İbn Abbasın da Zümər surəsinin 9-cu ayəsi olan “**Məgər axırətdən qorxan, Rəbbinə (Allahın mərhəmətinə) ümid bəsləyən, gah səcdəyə qapanıb, gah da ayaq üstə durub gecə saatlarını ibadət içində keçirən** (müti bəndə kafirlə birdirmi)?! De: “**Heç bilənlərlə bilməyənlər** (alimlə cahil) eyni ola bilərmi?! (Allahın ayələrindən, dəlillərindən) yalnız **ağıl sahibləri ibrət alar!**” ayəsini təfsir edərkən belə dediyini nəql edir: “Alimlər cahil möminlərdən 700 də-

rəcə üstün olub hər iki dərəcə arasındaki məsafə 500 ildir." İbn Abbas bu sözləri deyərkən əslində heç kimi təhqir etmirdi. Onun əsas məqsədi elmin və elm adamının dəyərini ortaya qoymaqdır.

Həz. Peyğəmbər də "Alimlər peyğəmbərlərin varisləridir" (Əbu Davud, Tirmizi) bu-yuraraq bu həqiqəti bir daha vurğulamışdır. Allahın Elçisi bir hədisi-şərifində də elm sahibini belə qiymətləndirir: "Alimin abidə üstünlüyü, ayın digər ulduzlara olan üstünlüyü kimidir." (Əbu Davud, Tirmizi) Başqa bir hədisi-şərifində də Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) belə buyurmuşdur: "Alimin abidə üstünlüyü mənim sizin ən zəifinizə olan üstünlüyüüm kimidir." (Tirmizi)

Elmdə dərinliyi və bəsirəti ilə seçilən Həz. Əli öz dostu Kümeylə belə demişdir: "Kümeyl, elm maldan xeyirlidir. Çünkü elm səni, sən isə malı qoruyursan. Elm hakim, mal məhkumdur. Mal xərcləndikcə azalar, elm isə xərcləndikcə artar."

Həz. Əlinin elm sahibləri barədə dediyi hikmətli sözlərindən biri də belədir: Loğman Həkim də öz oğluna belə nəsihət edirmiş: "Oğlum, alimlərlə otur, iki dizinlə onlara daha da yaxınlaş. Allah-Təala göylərin bol və bərəkətli yaqmurları ilə torpağa həyat verdiyi kimi, hikmət nuru ilə də qəlbələri dirildir."

Yuxarı yazılın ayələr, hədislər, hikmət sahiblərinin sözləri İsləm dinin elmə və elm adamlarına verdiyi qiyməti ortaya qoyur və hər birimizin elmə, elm adamlarına dəyər verməyə borclu olduğumuzu vurğulayır.

"Öyünmək sadəcə elm mənsublarının haqqıdır. Onlar doğru yolu arayanların hidayət rəhbərləridir. Hər kəs gözəl məziyyətinə görə qiymətləndirilər. Cahillər elm sahiblərinin düşmənidir. Elm əldə etməyə çalış ki, ölümsüzlaşəsan."

ÜRƏKLƏRDƏ İKİ CAN

Qanadlanıb havaya
Səs salıblar dünyaya
Bənzər günəşə, aya
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

Bayraqlar daha enməz
Türk milləti əyilməz
Qəlblər ayrı döyünməz
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

İgidlərin yurdudur
Onlar böyük ordudur
Düşmənləri yandırır
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

"Bir millətik, iki dövlət",
Qəlbimizdə ədalet
Hər vaxt ucaldıb zəhmət
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

Ucaldıclar milləti
Yayılıb şan-şöhrəti
Xalqımızın var hörməti
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

Uca zirvələrdilər
Dar gündə həmdəmdilər
Vaqifə məlhəmdilər
Ürəklərdə iki can
Türkiyə - Azərbaycan.

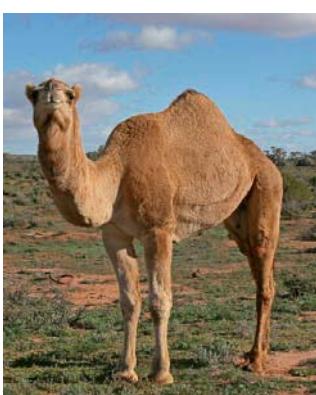
Vaqif Nuri

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ

Kamran MƏMMƏDOV

kamran_mz@mail.ru

MƏSƏLƏNƏLƏR

SİÇAN İLƏ DƏVƏ

Qədim zamanlarda özündən çox razi bir siçan ilə ağıllı və təvazökar bir dəvə yaşayardı.

Bir gün qarşılaşış yoldaş oldular.

Siçan:

- Gərək sənə bələdçilik edəm! -dedi. Ovsarından çəkib istədiyim yerə aparam!..

Dəvə yoldaşının düşüncəsiz təklifi ilə razılaşdı. Bir müddət getdiqdən sonra kiçik bir dərə kənarına çatdırılar.

Dəvənin diz qapaqlarına belə çatmayan su siçan üçün ucsuz-bucaqsız bir dəniz kimi idi... Siçan:

- Mən buradan keçə bilmərəm, -deyə piçıldadı qorxuya...

Dəvə:

- Nə gözləyirsən? -dedi. Bələdçi öndən gedər, gir görək suya...

- Amma... -deyə kəkələdi siçan, görmürsənmi su çox dərindir?

Siçan utanmış, boyundan böyük işlərə girişdiyi üçün qıpqırmızı olmuşdu...

- Sizin üçün kiçik, amma mənə görə çox böyük sudur. -dedi. Mən artıq bələdçi olmaqdan imtina edirəm. Kaş ki, daha əvvəldən düşünəydim, boyumdan böyük işlərə girişməyəydim. Dəvə yumşaq səsle:

- Bəli, hər kəs öz həddini bilməli və əsla hiyləçi qırura qapılmamalıdır...

DOVŞAN VƏ FİL

Dovşanların firavan yaşadıqları bir göl kənarına günlərin birində nəhəng gövdəli fillər gəldilər. Ağacları aşırımaşa, otları əzməyə, ətrafda səs-küy salmağa başladılar.

Bəzən kollar arasına gizlənmiş bala dovşanları belə, fərqli vərmədan əzib keçirdilər.

Yaşlı və müdrik bir dovşan bu pis gedişatın qarşısını almaq, öz soyunu bu fillər ordusundan qurtarmaq istədi. Bir gecə dağın üstünə çıxıb fillərin kralına səsləndi:

- Ey fillərin kralı! Mən səmanın padşahı Ayın elçisiyəm. O Ay ki, həm bu gölün, həm də ətrafindakı bu ərazilərin sahibidir. Sizin etdiklərinizi görür və çox əsəbiləşir. Əgər ən qısa zamanda bu məmləkəti tərk etməzlərsə sonu pis olar deyir. İslbatı üçün də sabah gecə səni göl sahilində gözləyir! deyə qışqırıldı.

Fillərin kralı bir az qorxmuşdu, amma ertəsi günün gecəsini gözləməyə qərar verdi. "Hələ Ay padşahla görüşüb danışım" -dedi.

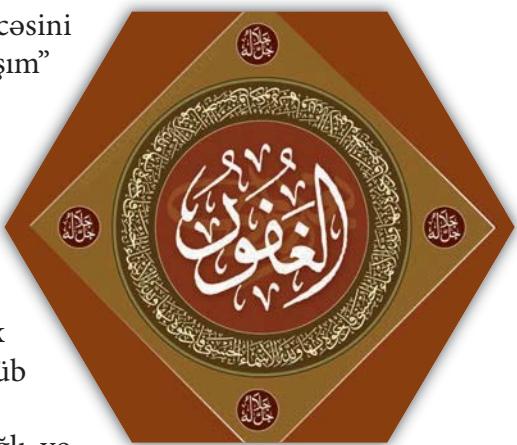
Ertəsi gecə göl kənarına gəldi.

Ayın on dördüncü günü idi və səmada gümüş bir nimçə kimi parıldayan Ayın əksi gölün durğun sularına vurmuşdu.

Tam bu sırada kral filin xortumu suya dəymış və onu dalğalandırmışdı. Ayın sudakı əksi də hərəkət etməyə başlayınca kral fil qorxuya geri çəkildi. "Hər halda Ay çox qəzəblidir, hamımızı öldürəcək" deyə düşündü və geri dönüb digər filləri yanına alaraq o bölgədən sürətlə uzaqlaşdı.

Yaşlı dovşan gücsüz və zəif bir varlıq olduğu halda ağlı və zəkasıyla böyük filləri aldatmış, qüvvətliyəm deyə lovğalananları hiylə ilə aldatmağı bacarmışdı...

Başqalarına zülm edənlər öz kölgələrindən qorxarlar.

YIXILANA YARDIM ETMƏK

"Şam əhlindən güclü-qüvvətli, nüfuz sahibi bir insan vardı. Tez-tez Həzrət Ömərin yanına gəlirdi. Bir müddət Ömər -radiyallahu anh- onu görə bilmədi. Ətrafindakılara:

"-Filankəs nə edir, artıq buralara gəlmir?" -dedi.

"-Ey möminlərin əmiri! O şərabə qurşandı." -dedilər.

Həzrət Ömər katibini çağıraraq:

"-Yaz! Ömər bin Xəttabdan filankəsə. Sənə salam olsun! Özündən başqa ilah olmayan, günahları bağışlayan, tövbələri qəbul edən, əzabı çətin və ehsanı bol olan Allaha həmd edirəm. Ondan başqa heç bir ilah (tanrı) yoxdur, dönüş yalnız Onadır."

Ömər -radiyallahu anh- məktubu yazdırıldıqdan sonra yoldaşlarına dönərək:

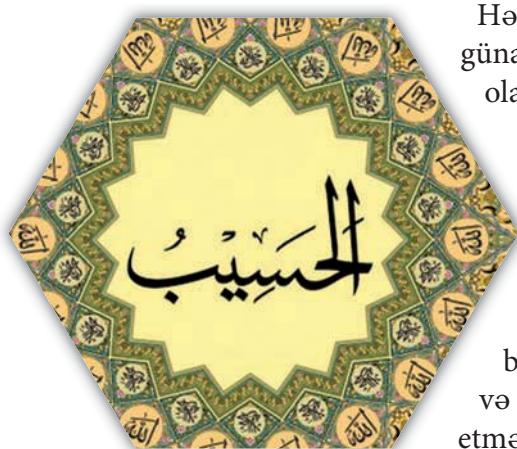
"-Allaha yönəlməsi və onun tövbəsini Allahın qəbul etməsi üçün qardaşınıza dua edin." -dedi.

Həmin şəxs, Həzrət Ömərin məktubunu alınca, "Allah günahları bağışlayan, tövbələri qəbul edən, əzabı çətin olandır." -cümələsini dənə-dənə oxudu və:

"-Allah məni həm əzabı ilə qorxutmuş, həm də günahlarımı bağışlayacağımı vəd etmişdir." -deyərək ağladı. Sonra da tövbə etdi.

Həzrət Ömər həmin şəxsin tövbə etdiyini eşitdikdə:

"-Bir qardaşınızın yolunu azlığı, günaha batdığını gördüğünüzdə, onu doğru yola gətirməyə və Allahın əfvinə güvəndirməyə çalışın. Tövbə nəsib etməsi üçün Allaha dua edin. Ona bəddua edərək əleyhində şeytana kömək etməyin." -dedi.

İLAHİ MÜJDƏ

Əvvəli ötən sayımızda

Keçmişdi bir neçə həftə o vaxtdan,
Yenə gecə gəldi o iki adam.
Məni qaldıraraq həmin göylərə,
Yenə apardılar o gözəl yerə.
Yenə də oynadım, dincəldim yenə,
Axırda o adam gələrək mənə
Söylədi: O biri saraya gedək;
Orda bir nəfər var, yaxındır sənə,
Gözləyir, istəyir indi görüşmək.
Mən də razılaşış “Olar!” –söylədim,
Başqa bir saraya səfər eylədim.
Saray, necə saray, ona heç zaman,
Əsla doya bilməz insan baxmaqdan.
Qapılar qızıldan, özü bənzərsiz,
Gərəkdir baxmağa ona iki göz.
Qapının önünə biz çatan zaman,
Özündən açıldı taybatay haman.
Mənə, gətirənlər dedi kandarda:
–Sən get, gözləyirik biz səni burda.
Girdim. Oturmuşdu taxtın üstündə
Nə qədər xoşsifət, gözləri gülən,
Nurcamal bir adam. Dayandım həmən
Belə gözəl insan bütün ömrümdə
Hələ bircə dəfə görməmişdim mən.
Üzündən-gözündən nur yağırdı, nur,
Ağ paltar geymişdi o bənzərsiz dürr.
Qeyri-ixtiyari, ona tərəf mən
Başladım getməyə şövqlə sıdqimdən.
Heç eşimədiyim gözəl bir səslə
“-Gəl, dostum, gəl” –dedi sevinclə getdim.
Əlini uzatdı, ipəkdən zərif,
Öpüb məhəbbətlə mən təzim etdim.
Elə bil bənzərsiz bir gülü öpdüm,
Rəngi bambaşqayıd, ətri bambaşqa.
“Kimsiniz?” –deyərək sual ki etdim,
Dedi: -“Sahib olan səndəki eşqə!
Salam göndərirdin mənə hər axşam.”
Demə Peyğəmbərmış o gözəl insan!...
Bilsəniz nə qədər sevinirdim mən!

Üzünə baxmaqdan doymurdum, dirlə.
–Kəssinlər qurbanı, əgər istərsən,
Qalarsan burada sən də Mənimlə.
Dedim: İstəyirəm! –bu cavabımı
Verdim tərəddüsüz Rəsulallaha.
O, bunu dilimdən eşidən kimi
Kəsdilər qurbanı -Şükür Allaha!
Yetişdim kamuma!

Qayıtdım geri,
İndi gözləyirəm mən Peyğəmbəri.
Yanına alacaq

O, bu gün-sabah,
Onu gözləyirəm
Bu səfərə mən
Tezliklə gedərəm daha, inşallah!
Ana ağlayırdı: artıq gizlicə,
Ölüm yaxınlaşır, hər gün, hər gecə.
Atanın-ananın pərişanlığı
Artırdı, günbəgün, özü də necə!...
***

Xəbər göndərdilər bir gün ataya:
Tez gəl, çox pisləşib oğlunun hali.
Atanın gözündə qaraldı dünya,
Bilmədi heç necə o, gəldi yolu.
Önündə, çoxunun əsdiyi tir-tir
Ata öz oğlunun başı üstündə
Elə hönkürtüylə ağlayırdı ki,
Heç kəs görməmişdi onu bu gündə...
Hamiya təsəlli vermək istəyən
Uşağın gözünün nuru söndürdü.
-Öləndə heç nəyi mən itirmirəm-
Deyib gedəcəyi yola dönürdü.
O, yol gözləyirdi səbirsizliklə.
Axı qovuşdurdu Rəsulallaha!
O, yol gözləyirdi, belə yol ilə
Gedən yaxın olur, yaxın Allaha!

...Qəfildən yataqdan dik qalxdı uşaq,
Sevinclə qışkırdı: Gəldi, odur, bax,

Odur, odur, odur, O- Rəsulallah!
Açın pəncərəni, qoy gəlsin yaxın!
Açıdlar, bir anda həmin otağın
Dəyişdi havası gəldi bir ətir,
Heç kəs anlamadı bu nə ətirdir.
Hamı bir-birinə baxdı nə qədər,
Hardan gəldi, nəydi bu, bilmədilər.
Sirri tapanacaq, anlayanacaq,
Uşaq Peygəmbərlə getmişdi çoxdan!...
Necə sinə gərdi çətinliklərə
Qəlbindən kənara atıb hər eşqi,
Canında, qanında, qaldı bir kərə
Allah, ana-ata, Peygəmbər eşqi!

***

Heç ərgənlilik çağına
Yetməmişdi bu uşaq,
Ürəyində sevgiyə,
Varlığında sidqə bax!

Yaşadığı qısaca
Ömürdə gör nə etdi:
Əbədiyyətə Uca
Peygəmbər ilə getdi!

Qana saflıq doldur, Allah,
Canı sidqdən yoğur, Allah!
Səndə hər şey sonsuz böyük,
Mənsə aciz, fağır, Allah!...

Zikr edirəm gedə-gedə,
Sənə şükür edə-edə;
Ya Rəbb! Bizi rəhmə bələ
Hər günahdan güdə-güdə!

Nə pisə qəlbə yer olsun,
Nə niyyətdə məkr olsun.
Ya Rəbb! Bəxş et, varlığımızda
Bir Quran, bir zikr olsun!...

***

İnam-iman üçün qanadlı kəhər,
İnam-iman üçün günəşli səhər.
İnamı olmayan imana gəlməz,
İnamsız, imansız heç nə düzəlməz!
İmana gələndə dərindir inam,
İnam dərindirsə-kamildir iman;
İman kamildirsə - müdrikdir insan,
Bəşər faydalanan müdrik insandan.
Bir el ki, müdriklə haq yola çıxar,
O yola mərhəmət leysanı yağar.
Hər kim Rəbbə doğru bir addım gedər,
Allah ona doğru üç addım edər.
Gör necə çoxdur ki, inamı, bizə,
Vurub möhürüünü ürəyimizə.
Ürəyin başında zərif damarlar
Elə düzülb ki, "Allah" ismi var.
Bənzərsiz dayaqdır, ulu güvəndir,
Onu sevənləri O, çox sevəndir!
Yenə də etibar, yenə də inam!
Bizə pay verib Haqq öz inamından.
Cahanda ən böyük sərvətdir iman,
Onu bəxş eyləyib bizə Yaradan.
Ya Rəbbim! Çox görmə bu payı bizə,
Kamil iman bəxş et hər birimizə!
Peygəmbər həsrətli bir iztirabı
Çəkən qəlbə Onun nuru saçlsın.
Ölüm ayağında açılan qapı
Peygəmbər təşrifi üçün açılsın!

Müsəlman olaraq ölü!

Bir cənazə aparırdılar. Bunu görən bir nəfər təəccüblə cənazəni aparanlardan soruşdu:

- Görəsən xəstəliyi nə idi? Nədən öldü?

Cənazəni aparanlardan biri göz yaşlarını silərək ona baxdı və belə cavab verdi:

- Doguluğu üçün öldü?

Bəli, madam ki, dünyaya gəlmışik, əlbəttə, bir gün də bu dünyadan gedəcəyik. Ancaq insana bu dünya həyatını bəxş edən Uca Yaradan bu dünyadan necə getməyi də öyrədir: **“Allahdan layiqincə qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda (müslim kimi) ölü!”** (Ali İmran, 102)

Küçənin ən yaxşı dərzisi

Dərzi dükanları ilə dolu küçədə dərzilərdən biri dükənə belə bir lövhə asmışdı: “Dünyanın ən yaxşı dərzisi”. Bunu görən başqa bir dərzi də rəqabət üçün belə bir lövhə asdı: “Kainatın ən yaxşı dərzisi”. Həqiqətən də ən yaxşı dərzi olan biri isə lövhə asmaq qərarına gəlmiş və lövhəyə belə yazdırılmışdı: “Küçənin ən yaxşı dərzisi”.

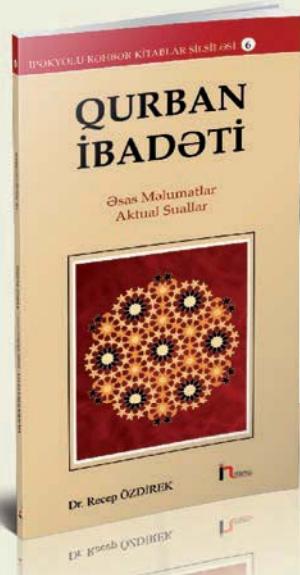
“Küçənin ən yaxşı dərzisi” nə qədər də dar çərçivəli ifadədir, elə deyilmə! Lakin “Dünyanın ən yaxşı dərzisi” və “Kainatın ən yaxşı dərzisi”nin olduğu küçənin ən yaxşı dərzisinizsə, onlardan da yaxşı sizsiniz demək.

Ehtiras

ABŞ-ın New York şəhəri dünyada avtomobilin tixac problemi ilə məşhur olan şəhərlərindən biridir. Məhz New Yorkun belə hərəkətli günlərinin birində şəhərin bir prospektində gedən piyadaya bir avtomobil yüngülə toxundu. Bu xoşagelməz qəzada piyada heç bir xəsarət almadı. Avtomobilin sürücüsü piyadaya danışdı, üzr istədi və öz aralarında razılığa gəldilər. Lakin piyada düşdüyü yerdən qalxmağa hazırlaşırkı ki, hadisəni uzaqdan görüb gelən bir “ağillı” əvvəl yerdəki adamin yanına gelərək yerindən qalxmadığı təqdirdə yaralandığını iddia edərək siğortadan külli miqdarda pul ala biləcəyini söylədi. Bir anda zəhmətsiz qazanacağı yaşıl dollarları gözünün qarşısında canlandıran adam pulun cazibəsiylə qalxdığı yerdən yenidən avtomobilin önünə uzandı. Sürəcü isə bütün bu olanlardan xəbərsiz halda piyadanın getdiyini düşünüb bir an əvvəl hadisə yerindən uzaqlaşmaq təlaşıyla avtomobilini işə salıb qaza basdı. Bir anlıq ehtirasa qapılan avtomobilin altındaki piyada hələ nə baş verdiyini belə anlaya bilmədən ehtirasının əvəzini canıyla ödədi.

YENİ NƏŞRLƏR

Qurban, Allaha yaxınlaşmağın başqa bir adı və başqa bir yolu...

Qulluq duyğusuna dair bir xatırlatma və faniliyə dair qəti bir işarə...

Mətanətin ifadəsi və təslimiyətin qapısı...

Bir ibadət və bir bayram vəsiləsi...

İbrahimin övladı və oğul İsmailin canıyla imtahani...

Qurban, Allah Təalanın qullarına olan ilahi bir lütf və mükafatının canlı bir xatırəsi, bu xatırənin əbədiyyətə qədər canlı qalması...

Gəlmişə məhəlləmizə, küçəmizə, ailə və dostlarımıza fərqli bir ruh həli üfləyən müqəddəs bir bayramın, süfrələrimizə gətirdiyi İbrahim süfrəsinin bərəkəti... Mənzil daşları, "iman, sevgi, vəfa, sevgiylə təzim, heç şübhəsiz təslim olmaq və səmimi bir yönəliş" olan İbrahimini bir yolçuluq...

Və qurban, gedilən yoluñ sonunu xatırlayıb, uzaqlara üz tutmağın qəribə bir hali...

Bu fəaliyyət, mənə dünyası olduqca dərin və təsirli olan bu mübarək ibadətin hüquqi tərəfini incələyir və dini kriteriyalarını izah edir.

Əsas məlumatların və aktual sualların yer aldığı ətraflı və konkret bir əsər...

Əziz Oxucu! Hər bir imkanlı müsəlmanın Qurban Bayramında dinimizin müəyyən etdiyi heyvanlardan qurban kəsməsi vacib buyurulmuşdur. Allaha yaxınlaşmağa vasitə olan qurban ibadəti insanda müstəsna hal və duyğular oyadır. Qurban nə deməkdir, qurbanın mahiyyəti, kimlər qurban kəsməlidir, qurbanlıq heyvanda hansı vəsflər olmalıdır və bu kimi suallain hər birinə "Qurban" kitabında cavab tapacaqsınız. Bu kitabda qurban ibadətinin Həzrət Adəmdən bu günə qədər gələn tarixçəsi ilə tanış olacaq, Hz. Peygəmbərin qurbanın fəzilətinə dair kəlamlarını oxuyacaqsınız. Kitab dörd bölmədən ibarətdir. Birinci bölmədə daha çox qurbanın tarixçəsi, ikinci bölmədə qurbanın mahiyyəti, fəziləti, qurbanın hökmü və növləri ilə tanış olacaqsınız. Üçüncü bölmədə daha çox qurbanlıq heyvanla bağlı hökməleri, qurban kəsməyin ədəbini oxuyacaqsınız. Dördüncü bölüm isə qurban ibadəti ilə bağlı aktual suallardan ibarətdir.

İpəkyolu Nəşriyyatı
Bakı şəhəri, Cəfərov qardaşları küç. 16.
Tel: (+994 12) 492 32 23

TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİNİN DİYANƏT İŞLƏRİ BAŞQANI PROF. DR. MEHMET GÖRMEZ AZƏRBAYCANDA SƏFƏRDƏ OLDU

Bütün Qafqazın şeyxi, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Hacı Allahşükür Paşazadə həzrətlərinin dəvəti ilə Türkiyə Cumhuriyyətinin Diyanət İşləri Başqanı Prof. Dr. Mehmet Görmez nümayəndə heyəti ilə birlikdə 14 Oktyabr 2011-ci il tarixində ölkəmizdə səfərdə olub. Səfər çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin qəbulunda olan başqan və nümayəndə heyəti burada yüksək səviyyədə qarşılıanıb. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini qeyd etdi. Dini-mənəvi dəyərlərlə bağlı ölkəmizdə bir sıra beynəlxalaq tədbirlərin, o cümlədən ötən il Dünya Dini Liderlərinin Bakı Summitinin yüksək səviyyədə keçirildiyini qeyd edən dövlətimizin başçısı əməkdaşlığın genişlənməsində bu cür tədbirlərin önemini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev Türkiyə Respublikasının Diyanət İşləri Başqanı Mehmet Görmezin Azərbaycana səfərinin bu sahədə əlaqələrimizin daha da möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edəcəyini dedi. Diyanət İşləri Başqanı Mehmet Görmez də öz növbəsində Türkiyə Respublikasının Prezidenti Abdullah Gülün və Baş nazir Rə-

Mehmet Görmez:

Azərbaycan müstəqilliyinin 20-ci ilində bir çox ölkənin 100 ildə əldə etmədiyi uğurlara imza atmışdır.

cəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı. Sonuncu dəfə beş il əvvəl Bakıya səfər etdiyini deyən qonaq ötən dövr ərzində ölkəmizdə çox yüksək inkişafın şahidi olduğunu qeyd etdi.

Nümayəndə heyəti Fəxri Xiyabanda Heydər Əliyevin məzarını və Şəhidlər Xiyabanını ziyarət etdi. Sonra Bakının Əjdərbəy Məscidi (Göy Məscid) ilə tanış olan başqan müstəqilliyin 20-ci ildönümünə həsr olunmuş cümə xütbəsini oxudu.

Azərbaycan səfərini davam etdirən Diyanət İşləri Başqanı Mehmet Görmezin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti oktyabrın 15-də respublikamızın şimal-qərb bölgəsində də oldu. Türkiyəli qonaqları bu səfərdə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, şeyxüislam Allahşükür Paşazadə müşayiət edirdi. Başqanının bölgəyə səfəri Zaqatala rayonundan başladı. Zaqatala Beynəlxalq Hava Limanında hörmətli qonağı rayon icra hakimiyyətinin başçısı Mübariz Əhmədzadə qarşılıdı.

Türkiyəli qonaqlar əvvəlcə rayonun qədim ibadət ocaqlarından olan Tala Məscidi ilə tanış oldular. Ziyarət əsnasında məscidin tarixi haqda qısa məlumat verilmiş, tarix-mədəniyyət abidəsi kimi dövlət tərəfindən qorunduğu qeyd olunmuşdur. Sonra qonaqlar Zaqtala şəhərində ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adını daşıyan parka gələrək ulu öndərin abidəsi öünüə gül-çiçək dəstəlsini qoymuş, xatirəsini ehtiramla yad etmişlər. Qonaqlar parkın ərazisində yerləşən, 2008-ci ildə Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə açılan Heydər Əliyev Mərkəzi ilə də tanış oldular. Daha sonra rayon tarix-diyarşunaslıq muzeyi ilə yaxından tanış oldular və şəhər məscidini ziyaret etdilər.

Zaqataladan Şəkiyə yola düşən qonaqlar yolüstü Qax rayonunun Oncallı kəndindəki oğuz qəbiristanlığında Şeyx Yunus Əmrə və onun mürşidi Hacı Tapdığın məzarlarını ziyarət etdilər.

Şəki şəhərinin girişində hörmətli qo-

naqları şəhər icra hakimiyyətinin başçısı Elxan Usubov qarşılıdı. Sonra nümayəndə heyəti XIX əsrin tarixi-memarlıq abidəsi olan Mərkəzi Cümə məscidinə baş çəkdilər. Türkiyəli qonaqlara məscid barədə ətraflı məlumat verildi. Azərbaycan memarlığının şah əsərlərindən olan Şəki Xan sarayı ilə tanışlıq türkiyəli qonaqların xüsusiylə ürəyincə oldu. UNESCO-nun maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilmiş saray haqqında qonaqlara ətraflı məlumat verildi.

“Yuxarı karvansara” mehmanxana-kompleksinin həyətində jurnalistlərə müsahibə verən Diyanət İşləri Başqanı Mehmet Görməz bildirmişdir: “Azərbaycan müstəqilliyinin 20-ci ilində bir çox ölkənin 100 ildə əldə etmədiyi uğurlara imza atmışdır. Dost və qardaş Azərbaycanda bütün sahələrdə, istər iqtisadi, istərsə də mədəni sahədə böyük inkişaf hiss olunur. Əminəm ki, bu inkişaf əbədiyyətə qədər davam edəcəkdir”.

QARDAŞ ÖLKƏDƏ ZƏLZƏLƏ DƏHŞƏTİ

Oktyabrın 23-də Türkiyənin Van vilayətində 7,2 bal gücündə zəlzələ baş verib. Zəlzələnin episentri vilayətin Tabanlı kəndinə düşüb. Zəlzələ nəticəsində onlarla yaşayış binası çöküb və infrastruktur sıradan çıxb. Oktyabr ayının 26-sına olan məlumatata görə zəlzələdən ölünlərin sayı 461 nəfərə çatmışdır. Hələ ilk gündən insan itkisinin 1000 nəfərə qədər ola biləcəyi

proqnozlaşdırılmışdır. Türkiyənin Qəndilli Rəsədxanasının yaydığı məlumatata görə, bunun ardınca bölgədə bir-birinin ardınca daha 6 yeraltı təkan qeydə alınıb.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin göstərişi ilə Fövqəladə Hallar Nazirliyinin 145 nəfər xilasedicisi xilasetmə avdanlıqları və xüsusi təlim keçmiş itləri ilə eyni zamanda özlərinin fəaliyyətini təmin edəcək avadanlıq və ehtiyatlarla birlikdə İL-76 markalı təyyarə ilə bazar günü Bakı vaxtı ilə saat 22:45-də Türkiyənin Van şəhərinə yola düşüb.

Məlumatata görə, fəlakət bölgəsinə təqrİbən 3 saat sonra 2-ci təyyarə yola düşüb. 2-ci təyyarə ilə fəlakət bölgəsinə 250 ədəd, 3000 ədəd adyal, 700 ədəd səhra yataq dəsti, 2000 ədəd yataq dəsti, 2 ədəd səhra mətbəxi və əlavə 20 nəfər xidmətedici personal göndərilmişdir. Türkiyənin zəlzələ bölgəsinə göndərilən yardım təyyarələrinin sayı 3-ə çatdı. Yardımlar davam edir.

tuwa®

HİCABLI QADIN
GEYİMLƏRİNDE
BOL ÇEŞİD VƏ
İNANILMAZ UCUZLUQ

MANTO
TUNİK
KOSTYUM
YUBKA
ŞALVAR

Ünvan: LÖKBATAN
BİNƏ BAZARI
Sıra 7A, korpus 3,
mağaza: 28 (keçid)
Tel: (+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 40 43

